

Búvópatak I.

Ha a kezünkbe vesszünk egy közgazdaságtankönyvet, abban – a komolyság kedvéért – megemlítenek ugyan legalább egy ókori görög bölcset és egy középkori gondolkodót e tudományág előfutáiraiként, de a valódi történet Adam Smithszel [1776] kezdődik. A közgazdaságtan innentől – legalábbis a szakkönyvekből – folyamatos diadalmenetnek látszik: specializáció és szinte tökéletes termékek, de mindenképpen tökéletes piacok, magas matematizáltság a mély tudományosság zálogaként az egyik oldalon, boldog fogyasztók és profitábilis vállalatok – ráadásul egyre nagyobb számban és méretekben – a másikon. Ám ez az elmélettörténetnek csak az egyik oldala, ami a haszonökonómia nevet viseli. A másikon egy kissé elfelejtett hagyomány, az ún. morálökonómia áll. Amott a pénzt szolgálja az ember (állítólag saját boldogsága érdekében), itt, Baritz Laura szavaival élve, a pénz a szolgák szolgája. A kérdés csak az, hogy a morálökonómia széles folyama végleg kiapadt, vagy búvópatakaként most készül a felszínre törni, hogy átmossa a gazdasági válságtól kiszáradt világot. E két hagyományt vázoljuk fel a cikkben.

Az erényetika hagyományát a filozófusok is elfelejtették némileg. Alasdair MacIntyre skót morálfilozófus *Az erény nyomában* [1981] c. könyvében fedezte fel újra ezt a vonulatot. Ehhez hasonló folyamatot figyelhetünk meg a közgazdaságtanban is: a felvilágosodásig a morálökonómia hagyománya dominált, ekkor átvette helyét a haszonelvűség, amely mára szinte teljesen egyeduralmukodóvá vált. Erről szól a tankönyvek és publikációk nagy része, ezt oktatják a közgazdasági egyetemeken és business schoolokban, ilyen kutatásokért ítélik oda a Nobel-díjat.

A kapitalizmus alapkövetelményét kutatva, az ipari forradalom és a felvilágosodás századaiba jutunk. Nagy-, avagy multinacionális vállalatokról a Kelet-indiai Társaság(ok) megalakítása óta (1664) beszélhetünk, a mai értelemben vett bankrendszer

gyökerei pedig egy Franciaországba menekült skót kalandor nyomdokain (John Law [1716], [Francia] Általános Bank) alakultak ki. A közgazdaságtant Adam Smith *Nemzetek gazdagsága* c. könyvének 1776-os megjelenése óta tiszteljük tudományként. Bár a diszciplína történetét szakaszok-

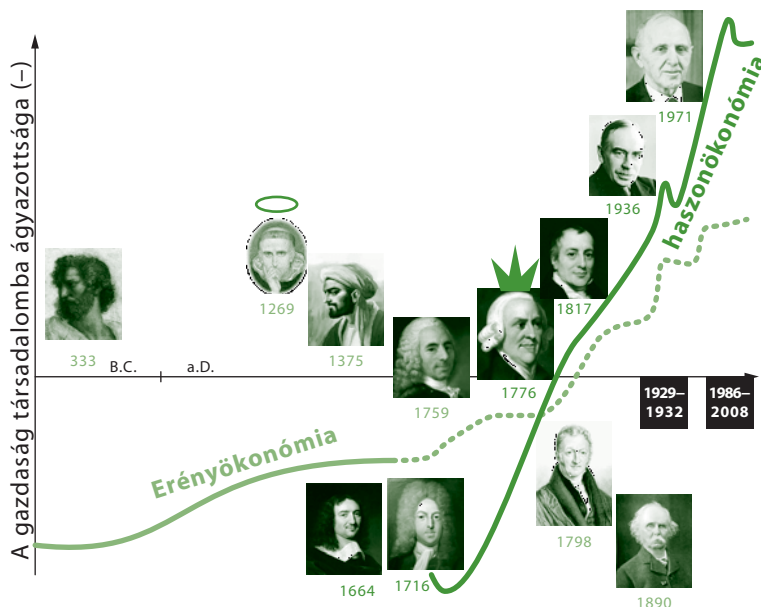
ra és iskolákra szokás bontani, egy szinttel feljebb emelkedve azt mondhatjuk, hogy az irányultság és a fejlődés a XVIII. század óta azonos. Más szóval a szabadpiaci rendszer alaplogikája a fenti gyökerek s főleg

amelytől meg kell különböztetnünk a morálökonómiát, a közgazdaságtan elfelejtett ágát. Ez Arisztotelésszel¹ 2300 éves múlt-
ra tekint vissza, Aquinói Szent Tamásnak [1269] köszönhetően egyértelműen uralta

a középkor európai gondolkodását, iszlám közgazdaságtan néven pedig olyan elődökre tekinthet vissza, akik 400 évvel előzték meg a modern (szóhasználatunkban haszon- avagy utilitárius) ökonómia atyját. Ezt a titulust szinte az összes nyugati közgazdász egyértelműen Adam Smithnek [1776] ítéli, ő a közgazdaságtan (még egyszer, a mi szóhasználatunkban csak a haszonökonómia) koronázatlan királya.

Az utóbbi időben azonban más hangok is hallatszanak. Élt és alkotott ugyanis egy muszlim történetíró, szociológus és közgazdász, Ibn Khaldun [1375], aki majdnem kereken négy évszázaddal

Smith előtt megírta a *Nemzetek gazdagságához* fogható, sőt egyes vélemények szerint azon is túlmutató művét.² Nem tudom megítélni, vajon csak az arab tavasz, az utóbbi századokban másodlagosnak

1. ábra. A morálökonómia és a haszonökonómia kezdetei, fő képviselői

John Maynard Keynes munkássága óta változatlan (Bretton Woods: 1944, IMF és Világbank: 1945, GATT: 1947), eltekintve a derivatívák piacának 2008-as látványos összeomlásától.

Ám az ökonomizmus hitévé merevedett haszonökonómia csak az egyik irányzat,

Gyakorlatiasan egy fenntarthatóbb világért

Több mint 30 esztendeje dolgozik egy helyen, mégsem ugyanannál a vállalatnál: pályáját a Székesfehérvári Könnyűfém-műben kezdte, majd a cég privatizálása után (ugyanott) az Alcoa-Köfém Kft.-nél folytatta. Munkájának középpontjában sokáig a környezetvédelem állt, de idővel a HR-csapat vezetését is rá bízta. Emberi tényező rovatunkban ezúttal Horváth Tamást, az Alcoa-Köfém Kft. EHS-HR-vezetőjét, a KÖVET Egyesület új elnökségi tagját mutatjuk be.

– Milyen szakmai út vezette az Alcoa-hoz? Melyek voltak a főbb mérföldkövek?

– A Veszprémi Vegyipari Egyetemen (ma Pannon Egyetem) szereztem vegyészmérnöki diplomát, utána egy regionális mezőgazdasági laborban dolgoztam. A katonaságnál eltöltött másfél év után kerültem a Székesfehérvári Könnyűfém-műhöz – ahogyan a privatizáció előtt hívták a céget –, és azóta itt dolgozom. A szakmai mérföldkövek emiatt mind ide kötődnek. Környezetvédelmi szakmérnöki tanulmányaimat is, akkor végeztem, amikor már a cég alkalmazottja voltam. A privatizációt követően környezetvédelmi vezetőként, majd EHS- (környezet-, egészségvédelem és munkabiztonság) igazgatóként dolgoztam. A környezetvédelemmel szerencsés helyzetben voltam, mert akkoriban kezdtek ezzel a témával komolyabban foglalkozni Magyarországon, amikor csatlakoztam a vállalathoz. Örülök, hogy részese lehettem ennek a folyamatnak.

– Hogyan függ össze az EHS a HR-rel?

– Az EHS-nek nagyon szoros kapcsolatrendszere van a HR-rel. Az EHS is az emberekről szól, hiszen az egészségvédelem, a munkabiztonság, a környezetvédelem nagyon is befolyásolja a munkatársak mindennapjait. A cégnél megszerzett tudás és sok-sok tapasztalat vezetett oda, hogy az amerikai vezérigazgató felkért a HR-csapat vezetésére 2001-ben. Kisebbségi megszakítással azóta is párhuzamosan felelek a két területért. A folyamatos változások komoly kihívást jelentettek, ezért is maradtam a cégnél.

– Mi a véleménye a CSR-mozgalomról?

– Az Alcoa vállalati kultúrájának szerves része a társadalmi felelősségvállalás. Attól kezdve, hogy 1993-ban az Alcoa megvette a Könnyűfém-művet, a CSR bekerült a cég-

hez. 1952-ben jött létre az Alcoa Alapítvány, amely az anyavállalattól jogilag és üzleti eredményétől is függetlenül működik. Az alapítvány 1993-tól, az Alcoa magyarországi jelenlététől kezdve kiterjesztette támogatását a magyar civil szervezetekre is. A kezdeti tanulás után már ott tartunk, hogy az alapítványon keresztül helyben és a régióban több civil szervezetet, de a magyar oktatást, egészségügyet, környezetvédelmet, kultúrát és szociális célú kezdeményezéseket is támogatjuk. 1999-ben pl. egy társ szervezettel közösen megalapítottuk a Szilárd Leó Professzori Ösztöndíjat, amely a felsőoktatás kiemelkedő, iskolateremtő személyiségeire irányítja a társadalom figyelmét.

– A dolgozók hogyan kapcsolódhatnak be a CSR-programokba?

– Nem csak felülről jövő kezdeményezéseink vannak, a dolgozóink is aktívan részt vesznek a közösségi munkában. Legutóbb egy madárkórházban takarítottunk, de újíítottunk már fel óvodát, és folyamatosan tartunk környezetvédelmi oktatást Székesfehérvár általános iskoláiban. A „tízmillió fa” programunk keretében munkatársaink számára vásároltunk fákat, hogy

otthon ültessék el azokat. A város közterületein is több száz fát telepítettünk.

– Ha nagyon elrugaszkodunk a valóságtól, milyen lenne az Alcoa egy fenntarthatóbb világban?

– Az Alcoa beleillene egy fenntarthatóbb világba. Ha megnézzük a fenntarthatósági tervünket, amelyben meghatároztuk a célokat, látszik, hogy sorra teljesítettük a vállalásainkat. Az elmúlt 15 évben radikálisan csökkentettük a lerakott hulladék mennyiségét, növeltük az újrahasznosítás arányát. Az 1980-as évek elején 20 000 köbméter nyersvizet használtunk naponta, ma 1800 köbmétert, az ivóvízzel együtt. Ezt technológiai módosításokkal sikerült elérni. Az azbesztszigetelést 95%-ban eltávolítottuk, megszüntettük a föld alatti tartályokat. Remélem, hogy a világ fenntartható lesz és mi az élen fogunk járni.

– A KÖVET új elnökségi tagjaként milyen irányt, milyen értékeket fog képviselni?

– Megtisztelőnek tartom, hogy a tagság megválasztott. Remélem, hogy az elnökségi tagokkal közösen tudunk segíteni abban, hogy sikeres legyen a KÖVET. Nem gondolom, hogy drámai változásra lenne szükség. Az iparból jövök, ezért arra fogok törekedni, hogy az egyesület legyen gyakorlatiasabb. Támogatom az ésszerű fenntarthatósági célokat és a CSR-t, amelynek meg kell találni a helyes arányait.

– Miből merít erőt a munkájához?

– Sok időt töltök a családommal, a két unokámmal, akik 2,5 és másfél évesek. A jégkorong nagy szerelmem, tagja vagyok a SAPA Fehérvár AV19 jégkorongcsapat szakosztályvezetésének.

Csizmadia Edit / KÖVET

Tartalom

Búvópatak I. rész	1. oldal
Emberi tényező: Horváth Tamás	2. oldal
Szén új világ?	3. oldal
Terülj, terülj, bioasztalka!	6. oldal
Az Ízlelő étterem nyerte a NESst díját	7. oldal
Az empirikus boldogságkutatás konkrét módszerei	8. oldal
Egyetemi ökológiai lábnyom- kutatások	10. oldal
Eredeti ötleteket díjaztak a Zöld Iroda Napon	12. oldal
Bejött a zöld iroda a fiataloknak	14. oldal
ÖkoRulez – Program a jövőért	14. oldal
Új elnökséget választott a közgyűlés	15. oldal
Sokszínű és családbarát szervezetek	16. oldal
Csanyikölgyben jártunk	16. oldal
Adieu, A, B, C!	17. oldal
CSR-trendek 2013-ban – mit mondanak a bloggerek?	18. oldal
Zöldtetőépítés Ösztönzés Európában és Magyarországon	19. oldal

Szén új világ?

Május elején megérkezett a Föld nevű bolygóra a múlt: a légkör szén-dioxid-koncentrációja elérte a 400 ppm-es értéket (ez azt jelenti, hogy minden egymillió légköri összetevőből 400 szén-dioxid-molekula). Utoljára 2–6 millió évvel ezelőtt volt ilyen töménységen jelen ez a gáz a légkörben.

A hír nem jó. És nemcsak azért, mert ez az érték riasztóan magas (hiszen amikor néhány millió esztendővel ezelőtt hasonló volt, akkor a Földön 2–4 Celsius-fokkal volt melegebb, és 5–40 méterrel volt magasabb a tengerszint), hanem azért sem, mert egyre rövidebb idő alatt növekszik egyre nagyobbra: a történelem előtti időkben 10 ppm növekedéshez körülbelül ezer évre volt szükség, napjainkban viszont mindössze 4–5 esztendőre!

Történik mindez egy olyan korban, amikor a vállalatok egymással versenyezve jelentik be, hogy mennyivel mérsékeltek a szén-dioxid-kibocsátásukat. Miközben tehát mindenki csökkent, mérsékel és redukál, a nagy egész mégsem akar kisebb lenni, sőt: a kibocsátás 2010-ben 5 százalékkal, 2011-ben 3 százalékkal nőtt, s elérte a 34 milliárd tonnát. 2000-től napjainkig – a becslések szerint – pedig már 420 milliárd tonna CO₂ került a légkörbe az ember tevékenységének betudhatóan. Abszolút értékben a legnagyobb kibocsátó 2011-ben Kína volt, míg az egy főre jutó CO₂-emisszióban Auszália vezette a sort.

Nagyon úgy tűnik, hogy valóban fel kell készülnünk egy új világ beköszöntére. Ha minden változatlan marad, és a CO₂-koncentráció az említett ütemben növekszik, akkor nagyon rövid időn belül át fogja lépni a 450 ppm-es határt. A klímaszakértők szerint ez az igazán veszélyes szint. Ebben az esetben – ha egy átlagosan rossz forgatókönyvet tekintünk – hazánkban 3–4 Celsius-fokkal lennének melegebbek az évek, nyáron 4–5, télen körülbelül 3 Celsius-fokkal lenne magasabb az átlaghőmérséklet, és mintegy harminccal megnőne a hóhullámos napok száma. És a budapesti meleg vetekedne az athénival vagy éppen a kairóival.

Szakértők szerint a földi élet nagy biztonsággal és hosszú távon a 350 ppm-es érték alatt tartható fenn. Annak érdekében, hogy a koncentráció ne növekedjen viharos sebességgel, hanem éppen hogy mérséklődjön, haladéktalanul meg kellene kezdeni az áttárást. Hogy miről mire? A vak mohóságról a bölcs belátásra, a végtelen növekedés csillogó üveggyöngy-illúziójáról a fenntarthatóság szempontjaira és a szegények felemelésére tekintettel lévő közösségi/szelektív növekedésre.

Az emberiség egyszer már megálljt tudott parancsolni önmagának: az Antarktisz fölötti, 2006-ban még 28 millió km²-nyi kiterjedésű ózonlyuk 2012-re 18 millió km²-re zsugorodott, ami mögött a fluor-, klór-, szénhidrogéngázok felhasználásának világszintű tilalma áll.

Itt lenne az ideje egy újabb nagy elhatározásnak!

Bognár Károly főszerkesztő / KÖVET

Impresszum

A **Lépések a fenntarthatóság felé** c. szaklap negyedévente jelenik meg a KÖVET és a TTMK (Tisztább Termelés Magyarországi Központja) szerkesztésében. A cikkek a szerkesztőség jóváhagyásával és a forrás megjelölésével szabadon közölhetők. Várjuk észrevételeiket, közleményeiket a KÖVET címére.

A **KÖVET Egyesület** a környezettudatos és társadalmilag felelős szervezeti működést segítő nonprofit, független szervezet, amely az INEM, a CSR Europe és a Global Footprint Network nemzetközi hálózatának tagja. H-1068 Budapest, Dózsa György út 86/B | +36 1 473 2290 | info@kovet.hu | www.kovet.hu

A **TTMK** a UNIDO/UNEP által kezdeményezett tisztább termelési központok nemzetközi hálózatának a tagja, amelynek célja a megelőző környezetvédelem magyarországi elterjesztése. H-1093 Budapest, Fővám tér 8. | +36 1 482 5251 | ttmk@uni-corvinus.hu | http://hcpc.uni-corvinus.hu

Főszerkesztő: Bognár Károly (KÖVET)
Felelős szerkesztő: Csizmadia Edit (KÖVET)
Szerkesztő: Széchy Anna (TTMK)
Tördelő: Krauter Tamás
Nyomda: Folprint – A ZÖLD nyomda

A szaklap KÖVET-tagok számára ingyenes, régebbi számai letölthetők a KÖVET honlapján:
www.kovet.hu/tudasbazis/lepesek-szaklap

A kiadvány anyaga Cyclus Offszet papír, mely újrahasznosított hulladékpapírból, klórszármazékok és optikai fehérítő felhasználása nélkül készült.

Megjelenik 1000 példányban.

ISSN 1786-9536

tekintett muszlim kultúra és tudomány magára találásának a jele, talán tudományosan is igazolható tény:³ mindenesetre több elismert kutató is nemcsak az iszlám közgazdaságtan alapítójának, de a közgazdaságtan atyjának is Ibn Khaldunt tartja⁴. (Boulakia [1971], Al-Hamdi [2006])

A modern kapitalista rendszer és ezzel az utilitárius közgazdaságtan első előhírnöke a merkantilista iskola volt, amelyet az ábrán Jean-Baptiste Colbert [1664],⁵ a Napkirály pénzügyminiszterének a képe jelez. A legfőbb merkantilista és követőinek meggyőződése szerint a gazdagság nem a természetben, hanem a forgalomban keletkezik, és csak pénzben (aranyban) testesül meg, ezért egy ország gazdagságának forrása a külkereskedelem. Minden eszközzel törekedtek az aktív külkereskedelmi mérlegre. A mellette szereplő John Law [1716]⁶ skót kalandorról már említést tettünk: ő néhány évig megmenteni látszott Franciaország pénzügyi rendszerét, majd megmentés helyett még mélyebb válságba taszította azt. Az Amszterdami Bank tanulmányozása során vált meggyőződésévé az a nézet, hogy ha bőségesen áll rendelkezésre hitel és papírpénz, a gazdaság a folyamatos virágzás állapotába juttatható. A teljes történet mellőzésével Law-t egyaránt tarthatjuk az infláció, a tőzsdekrach és a derivatívaválság úttörőjének. Az utilitárius és morál-ökonómia többi fő, XVIII–XIX. századi képviselőjének ismeretétől itt eltekintünk, mivel róluk és munkásságukról bőségesen áll rendelkezésre szakirodalom minden könyvtárban és tankönyvben, nevezetesen Adam Smith [1776], David Ricardo [1817], François Quesnay [1759] és a fiziokrata iskola, Thomas Robert Malthus [1798] és Alfred Marshall [1890] leírását ugorjuk át.

Nem mellőzhető a bőséges dokumentáltság ellenére sem az angol John Maynard Keynes [1936] és a modern növekedésteória első empirikus kutatója és mintegy alátámasztója, a belorusz származású Simon Kuznets. Az 1945 és 1975 közötti harminc évet a legfejlettebb nyugat-európai országokban Keynes korának nevezték. John Maynard Keynes választotta ketté a közgazdaságot makro- és mikroökonómiára, egyes vélekedések szerint ő Karl Marx után a legismertebb elméleti közgazdász.

R. F. Harrod így írt róla 1951-ben:
Napjainkban senki sem volt okosabb Keynesnél – és senki sem próbálta nála kevésbé véka alá rejteti ezt.

Keynes a gazdaságot mechanisztikusan szemléli, azaz kifinomult gépnek tekinti, amelynek célja a még több gazdagság előteremtése. A gépet tökéletesnek tartja, a hibát a kezelő hozzá nem értésében látja. Nem gondol a természet és az emberi természet szabta korlátokkal. 1936-ban jelent meg legfontosabb műve, *A foglalkoztatás, a kamat és a pénz általános elmélete* Keynes minden vélemény szerint a XX. század legbefolyásosabb közgazdásza volt. A nagy többség a modern liberális irányzat megalapítójának tartja. Ő maga is így nyilatkozott:

Hiszek a szabad kereskedelemben, mivel hosszú távon és általában ez az egyetlen politika, ami technikailag megalapozott és intellektuálisan helytálló. (Előadás a Liberális Nyári Egyetemen, 1925)

ához szükséges. A gazdasági növekedést így határozta meg:

Egy ország gazdasági növekedését azt értjük, hogy hosszú távon bővül a képessége népességének ellátására egyre többféle árucikkkel. Ez a bővülő képesség a technológia fejlődésén alapul, valamint a szükséges intézményi és ideológiai változásokon. (Kuznets [1971])

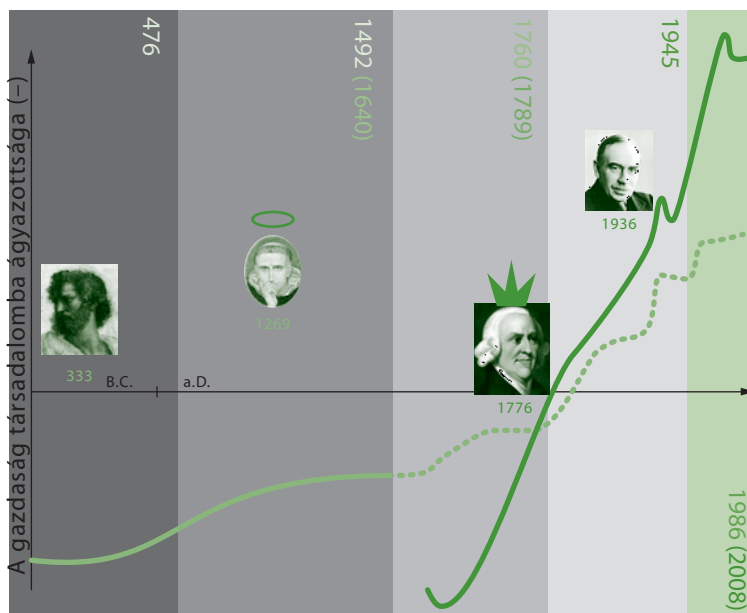
A gazdasági növekedés szerinte sok problémát okoz, de létre is hozza a megoldásukhoz szükséges eszközöket. Azt is hozzáteszi, soha senki⁷ nem vitatta, hogy összességében az előnyei messze felülmúlják a hátrányait. Kuznets többször és kiemelten buzdította a fejlődő országokat, hogy szálljanak be a növekedés nagy játékába, a nyugati demokráciák láthatólag nyertes útját követve. Ehhez intézményi és ideológiai alapot kell teremteni, hogy a technológia, a tudomány és nem utolsósorban a gazdaság növekedhessen. Kuznets a növekedésnek nem látta határát.

Hacsak nem támad nem várt akadály, [a gazdasági növekedés] olyan mechanizmus, amely biztosítja az önmagát fenntartó technológiai fejlődést, aminek, tekintve az univerzum nagy kiterjedését (viszonyítva az emberiség nagyságához ezen a bolygón), nincs nyilvánvaló és közeli korlátja. (Kuznets [1971])

Talán nem túlzás az itt közölt 2. ábra, amely az előzőt kissé letisztázva mutatja az utóbbi négy történelmi kor legjelentősebb közgazdászát.⁸ A képlet egyszerű: a morál-ökonómusoktól hosszú uralkodás után a haszonökonómusok átvették a szellemi hatalmat. Választási ígéreteiket – per-

se a technikai és tudományos újítókkal karöltve – megtartották, a világ az elmúlt két évszázadban hihetetlen mértékű anyagi fejlődést s az ezzel együtt járó egyre hosszabb békeidőket tapasztalt meg. A bizalmat az utilitárius közgazdaságtan sokáig megszolgált, John Law-i mélységű válság 1929–33-ig nem fordult elő.

Mégis, Karl Marxszal és követőivel eljött a kapitalizmus legnagyobb kihívója, amit az 1848-as évszámmal jelöltünk. A marxistákkal nem foglalkozunk külön a könyvtárnyi pró és kontra mű okán, csak azt a kérdést vetjük fel, hogy a marxizmus besorolható-e a morál- vagy a haszonökonómia irányza-

2. ábra. Történelmi korok – legfőbb „közgazdászok”

A liberális közgazdaságtan legfőbb intézményeinek ma a Világbankot és a Nemzetközi Valutaalapot szokták tartani, mindkettő Keynes sugalmazására jött létre.

Simon Kuznets leginkább az ökonometria forradalmasításáról híres, ami fontos szerepet játszott a keynesi fordulatban. Hozzájárult a GDP kidolgozásához az 1941-ben publikált *A nemzeti jövedelem és annak összetétele 1919–1938-ig* c. munkájában. A gazdasági növekedés empirikusan megalapozott magyarázatáért kapott 1971-ben közgazdasági Nobel-díjat. Beszédében minden benne van, ami a gazdasági növekedéshez mint ideológi-

tába. Véleményünk szerint a mozgalom elméleti idealizmusa ellenére „nem tudja” a kapitalizmus legfőbb erejét, az egyéni szabadságot nyújtani, de az emberarcúbb erkölgazdaságtantól is alapvetően eltér, mivel túlhangsúlyozza a köz (egyesekek által megállapított) érdekét, azaz az individualizmus végletéből a kollektívizmus végletébe, mondhatjuk: bűnébe esik. Harmadik út tehát, amely már bizonyította a gyakorlatban élet- (ill. halál) képességét, hiszen a kommunizmus 100 millióra becsült emberéletet követelt. (Courtois [1997]) Az ábrán egy 1989-ben nagyjából lefutott harmadik színű grafikonnal jelöltük, diktátorait külön nem nevezzük meg vagy nem tárgyaljuk.

A nagyközönség számára kevésbé ismert a kapitalizmus másik, fél évszázaddal későbbi, szinte azonos kritikai alapról induló, azonban békés, az egyház (a római katolikus) társadalmi tanítása.⁹ Az azonos alap a munkásság kizsákmányolásának tarthatatlan helyzete, első dokumentuma pedig XIII. Leó pápa 1891-ben napvilágot látott *Rerum novarum* kezdetű enciklikája. Talán furcsának tűnik a megállapítás, de véleményem szerint ez a legkonzisztensebb és legmélyebb közgazdasági iskola! Ott¹⁰ egy-egy korszakalkotó tudós (néha bölcs) követőkre lel, majd egy másik iskola ezzel vitába szállva meghaladja azt, s ez adja a tudomány fejlődésének dinamikáját. Itt, *Isaac Newtonnal* szólva,¹¹ minden pápa vagy zsinati atya tudja, hogy „óriások vállán áll”, azaz méltatja az előző dokumentumokat, megismétli és kissé továbbgondolja azokat, új kérdéseket vetve fel. Az egyház társadalmi tanítása már a XIX. század végén olyan fogalmakat emelt be a köztudatba, amelyek mára nemcsak maguktól értetődővé, de a munkajog alapjává is váltak. Ilyen a minimálbér, a szerveződések joga, a pihenőidő. A legárnyaltabban tárgyalják a magántulajdon, az emberi méltóságot segítő munka és anyagi növekedés, az ökológia (szóhasználatukban teremtésvédelem) kérdését. Részletes szakirodalom itt is bőven áll rendelkezésre. A körülbelül 15 dokumentumra és 700 oldalra rúgó szövegből, amely a világ számos nyelvén hozzáférhető, további elemzés helyett álljon hát itt két rövid idézet az

3. ábra. Haszon- vagy morálökönómia a marxizmus?
Harmadik út, mely tudjuk, hova vezet, avagy a ló másik oldala.

1931-es *Quadragesimo anno* megnyilatkozásból:

Az erő szabadversenye önmagát felfalja, a szabadpiac helyére a gazdasági hatalom lépett, a profithajszát fékevesztett hatalomvágy követte, és a gazdaság világa egészében félelmetesen keménnyé, könyörtelenné, erőszakossá lett. Ehhez jön még (...) az állami tekintély elvetése, holott ennek minden pártos törekvéstől mentesen, egyedül a közjóra és az igazságosságra figyelve királynőként és legfőbb bírónak a magasban kellene trónolnia – most mégis az emberek ösztöneinek és vágyainak kiszolgáltatott rabszolganő, árucikk. (QA 109) (...) Mert a holt anyag megnevesítve kerül ki a gyárból – s ugyanebben a gyárban az ember silány portékává korcsosul. (QA 135)

Jegyzetek:

- 1 A vonatkozó ábrán csak a tudósok képét tüntetjük fel, de az évszámok alapján könnyen azonosíthatók. Az egyszerűség kedvéért nem születési és halálozási éveikkel helyezzük el őket az időben, hanem főműyük kiadásának évével. Ez egyedül Arisztotelész esetében bizonytalan.
- 2 Teljes nevén Abū Zayd ‘Abdu r-Rahman bin Muhammad bin Khaldūn Al-Hadrami 400-500 évvel megelőzte korát, amikor megfogalmazta a munkamegosztást (Nyugaton Adam Smith 1776-ban), a kereslet-kínálat törvényét (Nyugaton Alfred Marshall 1867-ben), sőt erényökönómiai összefüggésként arra is rámutatott, hogy az országok ereje a társadalmi kohézióban rejlik: nem szabad túl nagy különbségnek kialakulnia a gazdagok és a szegények között.
- 3 Az 1960–70-es évek óta kezdnek a nyugati tudósok is figyelni az iszlám közgazdaságtan eredményeire. Ezzel együtt kapott életre az a mozgalom, hogy az iszlám közgazdaságtan az elmélet mellett valóságos gazdaságpolitikává is váljon. Ebben különösen nagy szerepet játszott a Szaddám Huszein által halálra ítélt Mohammad

Baqir al-Sadr (1935-1980) *Iqtisaduna* (A mi közgazdaságunk) c. művével, valamint a kortársak közül Waleed Ahmad J. Addas. A fiatal tudós *Methodology of Economics: Secular Versus Islamic* c. írásában ugyanakkor vitatja, hogy az iszlám közgazdaságtan önálló, konzisztens tudomány lenne, véleménye szerint inkább a Korán és a saria elveinek hangoztatásáról van szó, míg az iszlám országok egyetemének közgazdasági kurzusain a nyugati főáram módszertanát tanítják.

4 Schumpeter [1994, 73. o.] felhívja a figyelmet a közgazdasági gondolkodás több évszázados szakadéka, ami a görögök és a modernek között fennáll. Csak élete utolsó napjaiban bukkant Ibn Khaldun munkásságára, akkor viszont a legnagyobb elismerés hangján szólt róla, sokkal eredetibb gondolkodónak tartva az arab tudóst Adam Smithnél. Boulakia [1971] így vélekedett róla: „Ibn Khaldun sok közgazdászt messze megelőzött, véletlen üstökös a történelemben, akinek munkássága hatás nélkül maradt a közgazdasági gondolat

későbbi fejlődésére. (...) Nevének a közgazdaságtan alapító atyái között kellene szerepelnie.”

- 5 A Francia Nyugat-indiai Társaság és a Francia Kelet-indiai Társaság megalapításának éve.
- 6 Ekkor alapították a világ első nemzeti bankját, a Banque Générale-t.
- 7 Legalábbis szerinte, a történelem íróiája ugyanis, hogy Kuznets kitüntetése után mindössze egy évvel, 1972-ben megjelent a Római Klub jelentése *A növekedés határai* címmel (Meadows et al.). A kutatók az ún. rendszerdinamika (Jay W. Forrester) új tudományán keresztül vizsgálták a világ gazdaságának alakulását. Az LTG (Limits to Growth) matematikai modell követni tudta öt változó kölcsönhatását az idő függvényében. Ezek a következők voltak: világnépesség, iparosodás, szennyezés, élelmiszer-termelés és erőforrás-kimerülés. A szerzők több forgatókönyvet dolgoztak ki, s arra az eredményre jutottak, hogy ha fejlődésünknek nem adunk radikálisan új irányt, a mai értelemben vett ipari civilizáció a XXI. század közepén kipusztul. Ennek fő okát az erőforrások korlátozott voltában látták. A Donella H. Meadows, Dennis L. Meadows, Jørgen Randers és William W. Behrens által jegyzett könyvet rögtön a kiadása után 30 nyelvre fordították le, 30 millió példányszámmal ért el, és ma is a fenntartható fejlődés irodalmának legtöbbet emlegetett darabja.
- 8 A közgazdászt a tudomány megjelenése előtt természetesen időzójelbe kell tennünk.
- 9 Angolul pontosabb a megnevezés. A CST rövidítés a Catholic Social Thought vagy Catholic Social Teaching kifejezést takarja.
- 10 Főleg a főáramú közgazdaságtanra, a haszonökönómia-ára gondolok, de a megállapítás igaz a morálökönómia világi, alternatív irányzataira is, sőt még az iszlám fiatalabb, kevésbé összeérett, indulataiban néha még le nem csillapodott eszmerendszerére és gazdasági tanítására is.
- 11 „Én távolabbra láthattam, de csak azért, mert óriások vállán álltam.” Levél Robert Hooke-nak (1675. február 5.)

dr. Tóth Gergely főtktár / KÖVET

Folytatás az 57. számban

Terülj, terülj, bioasztalka!

Az 1990 óta Berta Zoltánék családi vállalkozásában működő Bio-Drog-Berta Kft.-vel és kiváló termékeivel már megismerkedhettek a CSR Piacra látogatók. A megmérettetésre a „Globalizáció sújtotta vidék megmentése” című sikeres pályázatukkal jutottak be, és meg is nyerték a kisvállalati különdíjat.

Fajszon évek óta működik egy biofarm, ahol egy nálunk kevésbé ismert, de sokféle módon felhasználható növény, a homoktövis termését szüretelik, amelyből gyümölcslevet, kozmetikai alapanyagot és még csokoládét is készítenek. A vállalkozás első feldolgozott terméke a majoránna volt, de kevés olyan növény akad, amely ne került volna már dr. Berta Zoltán keze közé, legyen szó akár a csicsókáról, akár a bodzáról. A Berta Bt.-t 1990-ben szántóföldi biozöltség-fűszer-gyümölcs termesztésére hozták létre. Az alapítónak több nehézséggel kellett megküzdeniük: egyrészt a biotermesztésnek akkoriban még nem voltak előzményei, hagyományai, másrészt az anyagi alapok és a termelőeszközök, valamint a vállalkozói kedv hiányában szenvedő gazdák között csak a saját elszántságukra számíthattak. 1992-től viszont már követők is akadtak, 1995-re pedig kialakult a jelenlegi, európai léptékű méret nagyság és termelési szerkezet. A termésbiztonság és a kiváló minőség következetes biztosítása érdekében a kezdő szerszámkészletet világszínvonalú gép- és eszközparkra cse-

rélték, fejlesztették. Ma már 50 családnak adnak munkát, 30 növényfajt termesztnek több mint 50 hektár öntözhető területen, és 170-féle terméket állítanak elő. A megtermelt gyümölcsöt, zöldséget helyben dolgozzák fel. A csomagolóanyagok

tatót kiiktathatták. Az olajos magvak hidegprézését a 35 kilométerre lévő szolgáltatótól szintén „hazatelepítették”.

„Sajnos még nem terjedt el az a gondolkodásmód, hogy nem a bioélelmiszer, hanem a tönkrement egészség kerül sokba, ezért meghirdettük a Terülj, terülj, bioasztalkák! nevű mozgalmat. Kezdetben nagyon merész álom volt, de a tapasztalatokat beépítve egyre bővült a termékskála. Ez egy állandó kísérletezés, és soha nem lehet abbahagyni a fejlesztést” – meséli Berta Zoltán.

Biotermékeiket nemcsak a reformtáplálkozást kedvelőknek, vegetáriánusoknak, diétázóknak ajánlják, de azoknak is, akik az egészséges ételek mellett a finom ízekhez is ragaszkodnak. A különböző biozöltségekből és -gyümölcsökből készült nektárokat, szárított magvakat, krémeket, lekvárokat, csokoládékat a

beszerzése nem túl nagy – 25–50 kilométeres – távolságból történik. A szállítási távolságot az elmúlt öt évben két feldolgozási láncnál is csökkentették: a sárgarépa- és paradicsomvelő előállítására például saját fejlesztésű technológiát üzemeltet be, így az eddig 80 km-re működő szolgál-

Biokontroll Hungária Nonprofit Kft., a Bio Suisse és a NOP folyamatosan ellenőrzi. Az idén 25. alkalommal megrendezett jubileumi Biokultúra Tudományos Napon adták át az év bioterméke díjakat, ahol az Óvantgarde fantázianevű kézműves táblás biocsokoládéjuk – melyet biohomoktövis és szőlőmagőrlemény izesít – kapott elismerést. A hazai piacon is folyamatosan nő a vásárlók száma, de termékeik 50%-a még mindig határainkon túl talál vevőre. Az Európai Unióban 11 ország 29 kereskedőjével állnak kapcsolatban, valamint Svájcba és az USA-ba is szállítanak.

Berta Zoltán mostanában leginkább a környékbeli, kihálófélben lévő földművelő családok miatt aggódik, hiszen kézi munka nélkül nincsen biotermelés. A rendszerváltás után kiskertenként verbuváltak a magukra hagyott volt tsz-tagokat együtt gazdálkodásra. „Kölcsönösen megbízunk egymásban, és hosszú távra tervezzük. Az adott szó és a becsület erejével is lehet – bármily hihetetlennek tűnik – ma Magyarországon közösséget fenntartani.

A vállalatról

Cégnév	Bio-Drog-Berta Kft.
Alapítás	1990
Tevékenység	ökológiai gazdálkodás során előállított biozöltségek, -fűszerek, -gyümölcsök feldolgozása, a termékek értékesítése
Dolgozói létszám	15 fő
Tulajdonos	Berta család
Nettó árbevétel	142 millió forint (2010)
Telephely	Fajsz
Díjak	- Élelmiszer-ipari újítások kategória ezüst díj (1999), - Bács-Kiskun Megye Környezetvédelméért és Mezőgazdaságáért Díj (2012), - Az év bioterméke díj (2012), - CSR Piac kisvállalati különdíj (2013)

A korábban integrált 50 családból mára 21 utódlás nélkül kihalt, viszont az utódlásos családok átvették a néhaiak programjait is – avat be a részletekbe Berta Zoltán. A vállalkozás gyakorlógazdaságként szolgál az agrárszakképző oktatási program fogyatékkal élő felnőtt résztvevői számára is. A szekszárdi Kék Madár Alapítvánnyal együttműködve 15 kertészjelöltet képeznek, foglalkoztatnak.

Amikor éppen nem új recepteken, rák megelőző vagy antiallergén termékeken töri a fejét, a gazdaság alapítója farmszínházat tervez, hangszerparkot telepít, és a jövőben is szívügyének tekinti, hogy Fajszon legyen egy felkészült tájközpont, ahol az egészséges életmód kedvelői kaphatnak okos tanácsokat és egészséges falatokat.

Csizmadia Edit/KÖVET

Másért vállalkozó?

	Nagyüzemi gazdálkodás	Bio-Drog-Berta Kft.
Cél, küldetés	tömegélelmiszerek előállítása	egészséges élelmiszerek előállítása, egészséges táplálkozás népszerűsítése, „életminőség-építés”
Szolgáltatás	iparszerű árutermelés	bioélelmiszerek forgalmazása, bioélelmiszer kutatás-fejlesztés, egészséges ételek készítéséhez receptek
Profit	profit növelése	a profitot visszaforgatják a termékfejlesztésbe
Alkalmazottak	humán erőforrás	családi kisvállalkozás, szoros együttműködés a helybeliekkel

Valóban Felelős Vállalat?

A Valóban Felelős Vállalat kritériumai	Bio-Drog-Berta Kft.
Minimális szállítás	törekednek a helyben feldolgozásra, csökkentették a szállítási távolságokat, környékbeli beszállítókkal dolgoznak
Maximális igazságosság	helybeliek tartós foglalkoztatása, összefogás a helyi gazdálkodókkal, fogyatékkal élők gyakorlati agráróktatása
Nulla ökonomizmus	szezonális munkákon túl többletfoglalkoztatást nyújtanak, a profit az értéknövelés eszköze (K+F tevékenység a betegségek megelőzéséhez), garantált felvásárlási árakkal dolgoznak
Optimális méret	az elmúlt években több beruházást is végrehajtottak, a hazai és a külföldi felvásárlói piac is folyamatosan nő, kétszeres növekedést is elképzelhetőnek tartanak
Termék	ökológiai gazdálkodásban előállított egészséges élelmiszerek, népbetegségek megelőzésében végeznek hatóanyag kutatásokat

Az Ízlelő étterem nyerte a NESst díjat

A szekszárdi Ízlelő éttermet működtető Kék Madár Alapítvány kapta idén a NESST és a Citi Magyarország Társadalmi Vállalkozások Versenye nyertesének járó tízezer dolláros díjat. A versenyprogramban azt a NESST Portfólióhoz tartozó társadalmi vállalkozást jutalmazták, amely kiemelkedő eredményt ért el vállalkozása fejlesztése terén.

A versenypályázaton olyan társadalmi vállalkozások indultak, amelyek fogyatékosággal élő személyekkel, illetve más hátrányos helyzetű társadalmi csoportokkal foglalkoznak, és amelyek többek között a munkavállalásban nyújtanak segítséget, vagy a vidéki gazdasági lehetőségek serkentésén, illetve a helyi közösségek erősítésén dolgoznak. A 2012-es évi teljesítménye

alapján az idei díjat a Kék Madár Alapítvány vehette át, amely a társadalmi vállalkozása által üzemeltetett családbarát étteremben különféle fogyatékkal élő munkatársakat foglalkoztat, miközben színvonalas és egyben megfizethető alternatívát kínál az éttermi étkezésre a helyi közösség számára. A vállalkozás működtetésével kettős céljuk van: egyrészt a civil szervezet önfenntartó képességének erősítése, másrészt annak szemléltetése, hogy – megfelelő feltételek megléte esetén – a fogyatékosággal élők sokrétű munkavégzésre képesek. 2012-ben az Ízlelő étterem mintegy 22 millió forint árbevételt realizált, és 13 megváltozott munkaképességű személynek biztosított értékteremtő munkát méltányos bér mellett.

„Ez a díj a mindennap kora reggel munkába álló, fogyatékkal élő éttermi munkatársainkat méltatja, akik hátrányaikból előnyt kovácsolva szolgálják Szekszárd és a környező települések közösségeit. Felkészültségükkel és profizmusukkal mindenkinek bebizonyítják, hogy a fogyatékoság nem azonos a képességek hiányával” – nyilatkozta Mészáros Andrea, a Kék Madár Alapítvány ügyvezetője a díj átvételekor. A Kék Madár Alapítvány, a NESST növekedési portfóliójának tagjaként, jelenleg az étterem bővítésén dolgozik: egy jelentős beruházással befogadóképességét a jelenlegi 24-ről 80 főre tervezi növelni, ezzel munkalehetőséget teremtve további fogyatékkal élő személyeknek.

Forrás: PiacésProfit.hu

Az empirikus boldogságkutatások konkrét módszerei

A laikusokat mindig is foglalkoztatta és foglalkoztatja ma is, hogy mérhető-e a boldogság. Ha igen, akkor milyen tényezőket kell figyelembe venni a mérés során, és milyen módszereket kell alkalmazni? Ilyen és ehhez hasonló kérdésekre igyekszik választ adni cikkünk szerzője.

Az empirikus kutatások során a boldogság mérésére használt módszereket alapvetően négy típusba sorolhatjuk. Az első a kérdőívezés technikája. A szociológiai, illetve pszichológiai felmérések keretében a második világháború után kezdtek el mérni az emberek elégedettség- és boldogságérzetét. Az erre vonatkozó kérdések fokozatosan bekerültek az amerikai és a nyugat-európai háztartás-panelvizsgálatokban futó kérdőívekbe, és ma már szinte minden országban méri ily módon a boldogságot. Sokféle kérdés, kérdőív került forgalomba, illetve használatos ma is. A közös bennük az, hogy a megkérdezettnek az elégedettség- vagy boldogságérzetét kell valamilyen diszkrét skálán megjelölnie. Nézzük konkrétan a leggyakrabban és általában együtt előforduló két kérdést:

Mindent egybevetve mennyire érzi magát elégedettnek?

Mindent egybevetve most mennyire érzi magát boldognak?¹

A megkérdezettnek egy négyes, hetes vagy tízes skálán kell kiválasztania a rá vonatkozó értéket (létezik hármass skála is, csak akkor verbális kategóriák közül lehet választani). Az eredmények így tehát az egyén szubjektív, utólagos (retrospektív) önértékelését tükrözik. Természetesen sokféleképpen meg lehet ragadni a boldogság vagy az elégedettség fogalmát. A kérdésre adott felelet lehet egyszerűen számok közötti választás, de szerepelhetnek a számok helyett verbális kategóriák (például a nagyon boldogtól az egyáltalán nem boldogig) vagy stilizált arcképek – smileyk is. Előfordul, hogy állításokat fogalmaznak meg, és az ezekkel való egyetértés fokát kell egy számértékkel megjelölnie a megkérdezettnek (ilyen például az „Élettel való elégedettség skálája”, Satisfaction with Life

Scale – Pavot és Diener [1993]). A fentiekben túlmenően, a kutatók használhatnak kontrollkérdéseket, de lehet olyan kérdésekkel is fürkészni az egyén boldogságát, mint például *Mások mennyire tartják Önt boldognak?*, vagy felmérhető ténylegesen az adott egyén ismerőseinek véleménye is.

A statisztikákban így legtöbbször vagy az étellel való elégedettséggel, vagy a boldogságérzettel találkozunk. Sokszor pedig a mindkettőt magában foglaló – tehát a különböző kérdésekre adott válaszok alapján létrehozott – szubjektív jóllét (subjective well-being, SWB) mutatójával, amely ezáltal tudati (kognitív) és érzelmi (affektív)

is) a jólét elnevezést használják. Mindezzel csak azt kívántuk érzékeltetni, hogy a boldogságkutatások területén – némi túlzással – terminológiai zűrzavarral állunk szemben.

Szintén utólagos önértékelést nyerhetünk a naplózás módszerével – Day Reconstruction Method, DRM –, amely Kahneman és szerzőtársai [2004] nevéhez fűződik. Ennek az a lényege, hogy a nap végén a megkérdezettnek föl kell idéznie, milyen tevékenységeket folytatott aznap, és azt is, hogy ezek milyen boldogságérzettel töltötték el őt. Így tehát a boldogságérzet napi alakulására is következtethetünk, illetve, ami még talán ennél is fontosabb,

fölmérhetjük, hogy mely tevékenység jelent boldogság- vagy boldogtalanságforrást.

A harmadik módszer megvalósítja a valós idejű mérést, így kiküszöbölhetők a visszaemlékezésből adódó esetleges torzítások (amelyek egyébként nem elhanyagolhatók). Az Experience Sampling Methodology Csíkszentmihályi [1990] nyomán vált ismertté a szakirodalomban. A kifejezést bajosan lehetne magyarra fordítani (talán élménymintavételnek mondhatnánk, de a napi történések valós idejű rögzítése fejezi ki a lényegét), az eljárás folyamata viszont

abból áll, hogy a megkérdezett egy apró számológépet hord magánál, amely a nap folyamán többször véletlenszerűen jelez neki. A kísérlet alanya ekkor értékeli szubjektív boldogságérzetét, majd a különböző tevékenységekhez az adott boldogságértékeket hozzárendelve, egy az előzőkhöz képest újdonságértékkel bíró tevékenység-boldogság adatszerkezethez jutunk.

Az empirikus boldogságkutatások talán legígéretesebb területe az agy fiziológiai vizsgálata.² Ennek keretében legtöbbször elektródákat helyeznek el a fejbőr szinte minden részére, és az elektromos aktivitást

összetevővel is bír (Diener et al. [1997]). A szubjektív jóllét – amely tehát nemcsak azt mutatja, hogyan érzi magát az ember, hanem azt is, hogy értelmével hogyan értékeli a helyzetét – a talán leggyakrabban használt boldogságszinonima az empirikus boldogságkutatások területén. Ha már előkerült egy új elnevezés, akkor megemlítjük, hogy elsősorban a szociológiában életminőségnek vagy szubjektív életminőségnek nevezik az így mért fogalmat (például Allardt [1989]). Sőt előrebocsátjuk azt is, hogy a kutatások során esetenként a hasznosság vagy (ezzel azonos értelemben

mérik az agy különböző részein. Majd ezeket az EEG-eredményeket összehasonlítják azzal, hogy az emberek milyen érzésekről számolnak be. Amikor pozitív érzéseket élnék át, akkor az agy bal elülső részén erősebb az elektromos aktivitás; amikor negatív érzéseket, akkor a jobb elülső részen intenzívebb a fizikailag is mérhető hatás. Például ha valakinek humoros filmrészleteket vetítenek, akkor agyának bal oldala aktívabb lesz, a jobb pedig kevésbé; egyúttal mosolyog is, és pozitív értékelést ad saját hangulatáról. Amikor háttorzongató vagy visszataszító filmbejátszásokkal ismétlik meg a kísérletet, akkor pontosan az ellenkezője történik. Mindez persze csak a jobbkezesekre vonatkozik.

Hasonló eredményeket kaptak akkor is, amikor közvetlenül azt vizsgálták, mi történik az agy belsejében. Például PET vagy MRI készülékbe helyezték a kísérlet alanyát, majd szép, illetve kellemetlen képeket mutattak neki. Az emberek először egy vidám csecsemőt láttak, majd egy olyat, akinek eltorzult az arca. A PET készülék rögzíti az agy különböző területein a glükózfelhasználás változását, amelyet a fotókon fényfoltokként jelenít meg. A kellemes kép az agy bal oldalát aktivizálja, az ijesztő pedig a jobb oldalt.

Így tehát fizikailag is pontosan mérhető az érzések pillanatról pillanatra történő változása. Közvetlen kapcsolat van tehát az agyi aktivitás és az ember hangulata között. Mind a kettő megváltoztatható valamilyen külső hatás, például egy kép látványa által, de fizikai úton is. Erős mágnesezéssel lehetséges az előagy bal oldalának stimulálása, és ettől automatikusan jobb kedve lesz a kísérleti alanyoknak. Ezt a módszert depressziós betegeknél is alkalmazzák. (Lisanby [2003]) Sőt mi több, azt találták, hogy ilyen módon az immunrendszer is erősíthető, amelyet nagyban befolyásol az egyén kedélyállapota. (Clow et al. [2003])

Ez tehát a boldogság mérésének négy legelterjedtebb módja. A legtöbb, a szubjektív jólléttel foglalkozó elméleti áttekintő tanulmány felhívja a figyelmet arra, hogy a különböző módszerekkel mért eredmények meglehetősen jól korrelálnak egymással. Sőt olyan jól mérhető tényezőkkel is (amelyeket ugyan külön metódusként nem tüntettünk fel, legfeljebb utaltunk rájuk),

mint az adott egyén közvetlen környezetének, ismerőseinek, barátainak beszámolója vagy az egyén mosolygási gyakorisága³ és a stresszhatásra adott reakció – a pulzusszám és a vérnyomás változásának – mértéke. (Shedler et al. [1993]) Ráadásul nemcsak az ember barátai, kollégái ítélik meg ebből a szempontból helyesen az egyén szubjektív jóllétét, hanem olyan ismeretlenek is, akiknek az adott személlyel történt egyetlen rövid beszélgetés alapján kell nyilatkozniuk. (Diener és Suh [1999]) Azt is érdemes megjegyezni, hogy az emberek hasonlóképpen értékelik magukat akár egy kérdezőbiztosnak nyilatkoznak, akár egy nyomtatványt töltenek ki: persze van némi (Nettle [2005] szerint számottevő) torzítás az interjúszituáció miatt.

Hivatkozások:

- Allardt, E. [1989]: *An Updated Indicator System: Having, Loving, Being*. Helsinki, University of Helsinki
Clow, A. – Lambert, S. – Evans, P. – Hucklebridge, F. és Higuchi, K. [2003]: *An investigation into asymmetrical cortical*

regulation of salivary S-IgA in conscious man using transcranial magnetic stimulation. International Journal of Psychophysiology, 47: 57–64.

Csikszentmihályi Mihály [1990]: *Flow: Az áramlat*. Budapest, Akadémiai Kiadó

Diener, E. – Suh, E. M. [1999]: *National differences in subjective well-being*. In: Kahneman et al. [2003]

Diener, E. – Suh, E. – Oishi, S. [1997]: *Recent Findings on Subjective Well-Being*. Indian Journal of Clinical Psychology, Mar. 24(1): 25–41.

Easterlin, R. A. [2004]: *The Economics of Happiness*. Daedalus/MIT Press. pp. 26–33. www-rcf.usc.edu/~easterlin/papers/Happiness.pdf (2007. szeptember)

Kahneman D. – Tversky, A. (szerk.)

[2000]: *Choices, Values and Frames*. Cambridge, Cambridge University Press.

Kahneman, D. – Krueger, A. B. – Schkade, D. A. – Schwarz, N. – Stone, A. A. [2004]: *A Survey Method for Characterizing Daily Life Experience: The Day Reconstruction Method*. Science 3, no. 570 (December)

Kahneman, D. – Diener, E. – Schwarz, N. (szerk.) [2003]: *Well-being: The foundations of hedonic psychology*. New York, Russell Sage Foundation

Kahneman, D. [2000]: *Experienced Utility and Objective Happiness. A Moment-Based Approach*. In: Kahneman D. – Tversky, A. (szerk.) [2000]: 673–692.

Layard, R. [2005]: *Happiness: Lessons from a New Science*. New York, Penguin

Lisanby, S. [2003]: *Focal brain stimulation with repetitive transcranial magnetic stimulation (rTMS): Implications for the neural circuitry of depression*. Psychological Medicine, 33: 7–13.

Nettle, D. [2005]: *Happiness; the science behind your smile*. Oxford, Oxford University Press

Pavot, W. – Diener, E. [1993]: *Review of the Satisfaction With Life Scale*. Psychological Assessment, 5: 164–172.

Shedler, J. – Mayman M. – Manis M. [1993]: *The Illusion of Mental Health*. American Psychologist 48 (11): 1117–131.

Jegyzetek:

- 1 Lásd többek között Diener és Seligman [1999] vagy Easterlin [2004].
- 2 Az itt álló rövid összefoglaló alapjául Kahneman [2000] és Layard [2005] munkája szolgált.
- 3 Az igazi, úgynevezett Duchenne-mosolyra kell gondolnunk, amikor a szem és a száj egyaránt mosolyog.

Dr. Takács Dávid docens /
Budapesti Gazdasági Főiskola
Gazdálkodási Kar, Zalaegerszeg

Egyetemi ökológiai lábnyom-kutatások

Az erőforrásoknak a jövő generációk számára való megőrzése fontos feladat, amit az emberiség jelen szükségleteinek kielégítése során hajlamos figyelmen kívül hagyni. Ahhoz, hogy ne okozunk visszafordíthatatlan változásokat, oda kell figyelnünk arra, hogyan használjuk fel természeti tartalékainkat.

Elsősorban ebből a célból készítik az ökológiai lábnyom-analízist, amelyet országos, regionális, települési és egyéni szintre levetítve is meg lehet határozni. Lényege, hogy az adott közösség fogyasztásának felmérésével megbecsüljék, mekkora termőképes földterület szükséges az adott egység fenntartásához. A fogyasztás felmérésnek legfőbb célja, hogy rábírják az embereket erőforrásaik gazdaságosabb felhasználására és ezzel együtt szokásaik megváltoztatására.

Számos felsőfokú intézmény is készített már tanulmányt, amelyben felmérte saját környezetre gyakorolt hatását, elsősorban annak érdekében, hogy feltárja azokat a lehetőségeket, melyekkel képes javítani a mutatóin.

Egységes kalkulációs módszer szerinti számítás országos szint alatt nem létezik, ezért nehéz összehasonlítani a kapott eredményeket. Azokat a felsőfokú intézményeket, amelyek tagjai a Global Footprint Networknek (továbbiakban GFN), az ökolábnym-számítást világszinten is koordináló nemzetközi szervezetnek, az alábbi táblázatban foglaltuk össze:

Ország	Felsőoktatási intézmény
Franciaország	Agrocampus Quest
Egyesült Királyság	BRASS Centre at Cardiff University
Kanada	British Columbia Institute of Technology
Csehország	Charles University Environment Centre
Magyarország	Budapesti Corvinus Egyetem
Franciaország	Ecole Nationale Supérieure des Mines de Saint-Étienne
Peru	Pontificia Universidad Católica del Perú
Olaszország	University of Genoa
Olaszország	University of Siena Ecodynamics Group

Forrás: Saját szerkesztés a GFN [2013] alapján

Magyarországon a Corvinus Egyetem ökológiai lábnyom-kutatásainak legfrissebb eredményeit összefoglaló kiadvány 2011-ben jelent meg *Az ökológiai lábnyom ökonómiája* címmel. (Csutora [2011])

A különböző országok felsőoktatási intézményei által számított környezeti indikátorok tanulmányozása során azt tapasztaltuk, hogy legtöbbször a szénlábnymukat kalkulálták, és próbáltak megoldásokat keresni annak csökkentésére. Csutora Mária [2011] *Az ökológiai lábnyom számításának módszertani alapjai* című írásában is megjegyzi, hogy az ökológiai lábnyom legnagyobb részét Magyarországon is a fosszilis energiahordozók felhasználásából származó szén-dioxid-kibocsátás karbonlábnyma adja.

Egyetemi ökolábnymprojektek a GFN szervezetén kívül is indulnak. A Miami Egyetem¹ egy 2008-as elemzésében szintén saját karbonlábnymát becsülte meg, az intézmény tanszékeire levetítve. Ez remek kezdeményezés volt arra, hogy a szervezet javaslatokat tudjon tenni az erőforrások hatékonyabb felhasználására, tehát növelje az energiahatékonyságát, és egyidejűleg csökkentse a környezetre gyakorolt hatását.

Tanulmányukban az energiafogyasztás és az üvegházhatású gázok kibocsátásának mértékét a tényezők mérésével határozták meg: energia (hűtés, fűtés, világítás), közlekedés (felsőoktatási intézménybe való bejárás), hulladékgazdálkodás és földterület.

Ezeknek a fogyasztási adatoknak az ismeretében számították ki az egyetem bruttó, valamint nettó szénlábnymát. A bruttó szénlábnym 79,3%-a származott az energiafelhasználásból, 19,6%-a a közlekedésből és mindössze 1%-a a hulladékokból. A nettó szénlábnym abból adódott, hogy megvizsgálták, mennyivel csökkenti a szén-dioxid-kibocsátást a hulladék újrahasznosítása, valamint a komposztálás. (Ferraro [2008]) A karbonlábnym mérésére a Clean Air Cool Planet karbonlábnym-kalkulátorát használták, amelyre több egyetem is hivatkozott tanulmányaiban (internetes elér-

hetősége: <http://cleanair-coolplanet.org/campus-carbon-calculator/>). A kalkulátor egy Excel-dokumentum, amelynek segítségével évekre előre meg tudják becsülni a szén-dioxid és az egyéb üvegházhatású gázok kibocsátott mennyiségét, mindezt diagramokon és ábrakon szemléltetve.

A Hildesheimi Egyetem is saját karbonlábnymának meghatározására helyezte a hangsúlyt. A kalkuláció során az egyetem épületeinek havi fogyasztását vizsgálták meg. Megállapították, hogy a fogyasztás mértéke nemcsak az épület funkciójától, valamint alapterületének méretétől függ, hanem az épület építészeti jellegétől is. A megfelelő szigetelés, a nyílászárók állapota ugyanis nagyban befolyásolja a fogyasztás mértékét. A tanulmányból kiderült, hogy a legtöbb energiát az egyetem főépülete és a könyvtár használja fel, ami valószínűleg a hosszú nyitva tartásnak, valamint a folyamatos kivilágításnak tudható be. A fogyasztási adatokat számottevően befolyásolja a hallgatók számának folyamatos növekedése s a tantermek ezzel együtt járó nagyobb kihasználtsága is. (Projektbericht, Sustainable University Hildesheim [2009])

Számos lehetőséget vázoltak fel tanulmányukban arra, hogy miképpen mérsékelhetnék az energiaköltségeiket, illetve a szén-dioxid-kibocsátásukat. Az egyik legnagyobb lehetőségnek a már említett megfelelő építészeti tervezést látták, amivel sok energia megtakarítható. Jelenlét-érzékelőket telepítenének az épületekbe, amelyek szabályoznák a világítást, de energiatakarékos izzókkal is el lehetne kerülni a felesleges energiafogyasztást. Az energiafelhasználást nagymértékben befolyásolják az évszakok váltakozásai: nyáron a klímaberendezések túlzott használata, télen a túlfűtés vezet indokolatlan mennyiségű energiafogyasztáshoz. A tanítási szünetek alatt minimalizálni lehetne az áramfogyasztást, ezzel is megtakarítást érve el. A jegyzeteket hozzáférhetővé lehetne tenni az interneten, amivel papírt lehet megspórolni, szenzoros vízcsapok beszerelésével

pedig a vízhasználat is szabályozható lenne. A vízfelhasználás mértékére érdekes példa a Hildesheimi Egyetem feltételezése, amely szerint ha az egyetem által felhasznált vízmennyiséget 1 literes üvegekbe töltenék át, majd azokat sorba raknák, egy körülbelül 317 km hosszú utat kapnának, amely hozzávetőleg a Bécs–Prága távolságnak felel meg. (Projektbericht, Sustainable University Hildesheim [2009])

Magyarországon is több felsőoktatási intézmény tett kísérletet arra, hogy megbecsülje a környezeti hatását.

A győri Széchenyi István Egyetem szakkollegiumi kutatócsoportja például egy 2009-ben elindított projektben már megbecsülte az egyetem ökológiai lábnyomát (Szigeti, Borzán [2010]), s a kutatást 2010-ben egy Fenntarthatósági Füzetben foglalta össze. Jelenleg egy olyan felhasználóbarát Excel-tábla megalkotásán dolgoznak, amely tartalmazza az egyetem infrastruktúrájához tartozó valamennyi tényezőt, és a jövőre nézve – a megváltozott fogyasztási adatok bevitelével – lehetőséget nyújt további kalkulációkra.

A gödöllői Szent István Egyetem koncepcionális okokból (Fogarassy, Lukács [2009]) a karbonlábnyomát becsülte meg, felmérve ezzel az általa kibocsátott szén-dioxid és más üvegházhatású gázok mennyiségét. 2007-ben a Szent István Egyetem rektora, dr. Solti László hazánkban és Európában elsőként csatlakozott az Amerikai Főiskolák és Egyetemek Vezetőinek Klímaszövetségéhez, amelynek legfőbb célja, hogy az épületrekonstrukció előtt álló egyetemi intézményfejlesztési elképzelések klímabarát módon valósulhassanak meg. A klímaszövetségi tagság révén a Szent István Egyetem hasznos nemzetközi tapasztalatokra tett szert az üvegházhatású gázok csökkentésében. Megalakult az Egyetemi Klímanács, amely szakmai koncepciók, módszertanok, fenntarthatósági stratégiák és akcióprogramok megvalósí-

tásával hazánkban egyedülálló módon segíti a SZIE rektorának döntéseit. (Egyetemi Klímanács [é. n].)

A Szegedi Tudományegyetem nemzetközi szinten is elismert környezettudatossága miatt a University of Indonesia 2010-ben elindított „Zöld Egyetem” programja keretében több évben is a legzöldebb kelet-európai felsőoktatási intézménynek bizonyult. Ehhez nagyban hozzájárult a mérnöki kar 2011-ben átadott új épülete, amelynek kivitelezése során nagy súlyt fektettek az energiahatékonyságot előtérbe helyező műszaki fejlesztésekre. Környezetbarát szempontokat szem előtt tartva valósult meg az egész egyetem infrastruktúrájára kiterjedő napkollektormező-beruházás,

valamint a nyomógombos csaptelepekre való áttérés. Mindemellett az egyetem több ízben elnyerte a „Kerékpárosbarát munkahely” címet. (Kongresszusi Központ, Szeged [2013])

A kezdeményezések gyakran a hallgatóktól indulnak. A Debreceni Egyetem Hallgatói Önkormányzata Környezetvédelmi Bizottságának tagjaként számította ki Kovács Enikő [2011] az egyetem műszaki karának ökolábnyomát.

Ezek a tanulmányok megmutatják, hol találhatók azok a „rések”, amelyeken akár kis lépésekben haladva is, de változásokat lehetne elérni, az energiafelhasználás mérséklésével pedig az egyetem fenntarthatósági mérlegén javítani. A 21. századi technikai vívmányok mellett azonban a legtöbb még mindig

a diákok és az egyetemi dolgozók hozzáállásán múlik, hiszen nekik kell felismerniük a problémát és elindítaniuk a változásokat.

*Hirczi Judit egyetemi hallgató /
Széchenyi István Egyetem*

Hivatkozások:

Csutora Mária [2011]: **Az ökológiai lábnyom számításának módszertani alapjai**. In: Az ökológiai lábnyom ökonómiaja. Budapest, Aula Kiadó

Csutora Mária (szerk.) [2011]: **Az ökológiai lábnyom ökonómiaja**. Budapest, Aula Kiadó

Egyetemi Klímanács [é.n.]: **Mi a klímanács?** Letöltve: Szent István Egyetem, <http://klímanacs.szie.hu/node/3>, 2013. 05. 20.

Ferraro, A. [2008]: **The Carbon Footprint of Miami University**. Oxford, Ohio

Fogarassy Csaba – Lukács Ákos [2009]: **Karbondioxidgazdaságtan, avagy a tervszerű üvegházgáz**. TÉS és emissziómenedzsment gyakorlati kérdései. Letöltve: Szent István Egyetem, http://klímanacs.szie.hu/sites/default/files/Karbondioxidgazdas%C3%A1gtan_2011_V2_0.pdf, 2013. 05. 20.

GFN [2013]: Partner Network. Letöltve: Global Footprint Network, http://www.footprintnetwork.org/en/index.php/GFN/page/partner_network/, 2013. 05. 05.

Kongresszusi Központ, Szeged [2013]: **A zöld intézmény**. Letöltve: Szegedi

Tudományegyetem, <http://www.u-szeged.hu/kongresszusikozpont/zoldintezmeny>, 2013. 06. 01.

Kovács Enikő [2011]: **Debreceni Egyetem Műszaki Kar ökológiai lábnyomszámítása**. Műszaki Közlemények, 2011/2. különszám

Sustainable University Hildesheim [2009]: **Bericht über die Ressourcenverbräuche der Universität Hildesheim**

Szigeti Cecília–Borzán Anita [2010]: **Ökológiai lábnyom mutató számítása**. A Wekerle Sándor Üzleti Főiskola tudományos folyóirata: Gazdaság és társadalom, 3: (1–2) o. 272–279.

Jegyzet:

1 A képen az Upham Hall at Miami University látható. (Zoology, English, Botany) Forrás: http://commons.wikimedia.org/wiki/File:Upham_Hall_Arch_Miami_University_Oxford_Ohio.jpg

A legzöldebb irodák védjegye

Szerezzen jogot a Zöld Iroda Minősített Munkahely tanúsítvány használatára, hogy irodája egy alternatív környezetirányítási rendszer által hivatalosan is megkülönböztethető és kiemelhető legyen.

Bővebb információ: www.zoldiroda.hu, 1/473-2290, Halmavánszki Rita projektvezető

Eredeti ötleteket díjaztak a Zöld Iroda Napon

Minősített, legzöldebb és legtöbbet zöldült irodák színesítették a 2013-as Zöld Iroda Napot a Kinnarps-házban. A jó hangulatú rendezvény egyben szakmai fórum és kiállítás is volt, ahol a látogatók megismerték a környezet- és emberbarát irodai működés alapjait, majd felfrissültek az irodai masszázs és egy csésze fair trade kávé vagy gyümölcslé hatására, hazaindulás előtt pedig energiát termeltek a bringaerőmű megtekerésével.

Tizenöt évvel ezelőtt a Zöld Iroda Program kidolgozásakor a KÖVET szakértőinek célja az volt, hogy felhívják a figyelmet az irodai szolgáltató szektor és az egyre szaporodó irodaépületek környezetterhelésére. A program nem az épületre vagy az infrastruktúrára koncentrált (természetesen nem tudja megkerülni azokat), hanem az irodai munkavégzésre és a munkatársak viselkedésére. Célja a fenntartható működés feltételrendszerének kidolgozása, az üzemeltetési költségek optimalizálása, a szervezet működéséből fakadó káros környezeti hatások csökkentése, valamint a munkatársak környezettudatosságának növelése, zöld csapat kialakítása. Mára az irodai munkavégzés során egyfajta trend a zöldülés, megkerülhetetlen a téma, és szerencsére már senkinek nem kell elmagyarázni, mi az a fenntarthatóság és miért hasznos a zöld iroda. Az energia- és víztakarékosság, a környezetbarát papír használata, a szelektív hulladékgyűjtés mindennapi fogalom, számos irodában alapvető elvárássá vált, mégis akadnak további fejlesztési lehetőségek.

A KÖVET Zöld Iroda Programja az alábbi területeket érinti:

- Zöld Iroda-menedzsment és -kommunikáció
- Az irodaépület
- Irodai zöld beszerzés
- Beltéri levegőminőség
- Bútorok, berendezések és ergonómia
- Papírfelhasználás
- Irodaszerek
- Informatikai és irodatechnikai eszközök
- Energiafelhasználás
- Vízfelhasználás
- Takarítás
- Utazás és közlekedés
- Étkezés az irodában
- Rendezvények és tárgyalások
- Hulladékkezelés
- Egészség és biztonság az irodai munkavégzés során
- Társadalmi felelősségvállalás

A 2013-as Zöld Iroda Versenyben részt vevő vállalatoknak és intézményeknek

2013 Zöld Irodái

- 2013 Legzöldebb Irodája nonprofit szervezet/intézmény kategóriában: Budapest Főváros XI. kerület Újbudai Polgármesteri Hivatal
- 2013 Legtöbbet Zöldült Irodája kis iroda kategóriában: Tchibo Budapest Kft.
- 2013 Legtöbbet Zöldült Irodája közepes és nagy iroda kategóriában: Mars Magyarország Kisállateledel Gyártó Kft.
- 2013 Legzöldebb Irodája közepes és nagy iroda kategóriában: Unilever Magyarország Kft.
- Legnagyobb Hatású Zöld Iroda Kampány: Budapest Bank Zrt.

A díjazottak számára ajándékot ajánlott fel a Cityplant Növénydekoráció Kft.; az IMG Solution Kft., a SoyPrint biotonerek forgalmazója; az INEST Nonprofit Kft.; a Kántor Tisztástechnika Bt., a HA-RA termékek forgalmazója; a Malagrow Kft. és a Zöld újság.

hat hónapjuk volt arra, hogy környezet- és emberbarát szempontok szerint alakítsák át irodájuk működését, növeljék a munkatársak környezettudatosságát, példát mutassanak partnereiknek, beszállítóiknak. A résztvevők a KÖVET által kidolgozott Zöld Iroda-szpempontrendszer alapján értékelték irodájukat, amelyet a szakértők helyszíni auditon ellenőriztek. A zsűri elnöke, Herner Katalin, a KÖVET környezetvédelmi szakértője elmondta, hogy a versengő irodai csapatok idén túlléptek a szokásos rutinmegoldásokon és számos eredeti ötlettel rukkoltak elő. Volt olyan szervezet, amely zöld paparazzi kommandót hirdetett, ahol

a munkatársak a jó gyakorlatokról küldhettek be fényképeket. Mások „Ne nyomtass napot!” szerveztek, üzletkötőiket oktatták a környezettudatos vezetés fortélyaira, vagy éppen „kukaviziték” során ellenőrizték, hogy jól működik-e az irodai szelektív hulladékgyűjtési rendszer. Olyan versenyző is akadt, aki „Ki tud többet fogyni?” kampányt hirdetett munkatársai körében a Zöld Iroda Verseny során.

A győzteseknek dr. Biczó Imre, a Nemzeti Környezetügyi Intézet főigazgatója, a rendezvény fővédnöke adta át a jól megérdemelt elismeréseket a VI. Zöld Iroda Napon. Idén először a hazai díja-

zottak továbbjutnak a KÖVET Egyesület által koordinált EGO (European Green Office, Network for Green Office Standardization) projekt keretein belül megrendezett Európai Zöld Iroda Versenyre, ahol hat ország zöld irodái mérik össze teljesítményüket. Az ünnepélyes díjátadó november 22-én lesz Brüsszelben, ahol a Helka Julkunen, a WWF Zöld Iroda program igazgatója által vezetett zsűrit legjobban meggyőző irodák kapják meg az őket megillető díjakat.

A KÖVET idén hatodszor rendezte meg a Zöld Iroda Napot, amely kiállítás, szakmai

fórum és egyben díjátadó is volt. A díjazott szervezetek a délutáni kerekasztal-beszélgetés során számoltak be arról, mi mindent tettek a környezet- és emberbarát iroda kialakításáért. A rendezvényen 25 kiállító mutatkozott be az iroda zöldítéséhez kapcsolható termékével vagy szolgáltatásával. A látogatók szakmai előadásokat hallottak, többek között a környezetbarát irodai dokumentumkezelésről, a nyomtatás optimalizálásáról, a környezetbarát tisztítószerkekről és takarítási módokról, a hulladékkezelési lehetőségekről és az

ökocímkekről. A résztvevők az elme frissítése mellett kipróbálták a népszerű irodai masszázst, bioitalokat kóstoltak, energiát termeltek a bringaerőművel, majd felfrissültek egy csésze fair trade kávéval vagy teával.

Irodája zöldítéséhez Ön is meríthet új ötleteket a www.zoldiroda.hu és a www.eugreenoffice.eu oldalról, barangolhat a Virtuális Zöld Irodaházban, felmérheti és számszerűsítheti környezeti teljesítményét az Ellenőrző Lista és az Irodai Ökolábnyom-kalkulátor segítségével, elolvashatja az Európai Zöld Iroda Kézikönyvet, vagy személyes konzultációt kérhet a KÖVET szakértőitől.

Halmavánszki Rita / KÖVET

Szakmai partner:

Támogató:

Együttműködő partnerek:

Kiemelt
médiatámogató:

Médiatámogatók:

A legzöldebb irodák védjegye: Zöld Iroda Minősítés

A KÖVET Magyarországon egyedülálló módon, független szakértőként biztosít lehetőséget a Zöld Iroda Minősített Munkahely tanúsítvány használatára a legzöldebben működő irodák számára. A Zöld Iroda Minősítő Rendszer irodai tevékenységre alkalmazható környezetközpontú irányítási rendszer, amely lehetővé teszi, hogy az anyag- és energiatakarékosság, a fenntartható működés szisztematikusan és ellenőrzött keretek között valósuljon meg az irodai munkavégzés minden szegmensében. A klasszikus értelemben vett irányítási rendszerekhez képest azt a többletet nyújtja, hogy a szervezet minden munkatársa tud azonosulni a benne foglaltakkal, értelmezni tudja a környezeti felelősség kérdését a saját munka- és hatáskörére vonatkozóan, sőt a rendszer kialakítása ezt meg is követeli. A programban részt vevők szembe-sülnek az egyéni és a szervezeti fogyasztói döntések súlyával, az irodában megismert környezetbarát megoldásokat és alterna-

tívákat pedig kiterjeszthetik saját háztartásukra, magánéletükre, így alakul át az új „feladat” mindennapi rutinná.

A Tetra Pak Magyarország a június 5-i rendezvényen vette át a Zöld Iroda Minősített Munkahely tanúsítványát. A cég a Kinnarps Hungary Kft. és a MARS Magyarország Értékesítő Bt. után a harmadik olyan vállalat, amely sikeresen teljesíti a rendszer szigorú követelményeit és ezeknek megfelelően szabályozza irodai működését.

„Hat hónap alatt számos változtatást hajtottunk végre: korábbi takarítószerkeinket környezetbarát termékekkel helyettesítettük, minden világítótestet energiatakarékosra cseréltünk, bevezettük az újrahasznosított papírt az irodában, a nyomtatókat pedig kétoldalas és gazdaságos nyomtatásra állítottuk át” – mondta el Molnár Zita, a Tetra Pak kommunikációs vezetője.

Újszerű kezdeményezés volt, hogy elindították a csapvizet használó vízautomaták beszerzését, amelyek forró és szénsavas víz előállítására is alkalmasak – ezzel mind a vízforralókat, mind a palackozott vizet kiiktatták. A szelektív hulladékgyűjtés már korábban is gyakorlat volt, erre belső kommunikációval hívták fel újra

a figyelmet. Az „egy ember – egy virág” elv alapján megnövelték a növények számát az irodákban, a gyárban üzemelő kávézó pedig saját kis fűszerkertet alakított ki, az innen származó friss fűszernövényekkel ízesítik a helyben készülő ételeket.

A bevezetett intézkedések eredményeképp a tisztítószer-használat 12%-kal, a papírfelhasználás egyharmadával csökkent, csak az új vízautomaták bevezetésével pedig majdnem félmillió forintot takarítanak meg évente a palackozott vizek költségéhez képest.

Bejött a zöld iroda a fiataloknak

A 2013-as egyetemi állásbörzék programjaihoz kapcsolódva a KÖVET Egyesület szakemberei öt vidéki kampuszra látogattak el a Greeneration roadshow keretében. A sikeres kampány újszerű és kreatív eszközökkel népszerűsítette a környezettudatosságot, a zöld gondolkodást a munkaerőpiacon hamarosan megjelenő fiatalok körében.

Lassacskán felnő egy olyan generáció, amelynek életét és szellemiségét szinte teljes egészében az új évezredbe lépés élménye határozza meg. Tombol bennük az alkotó energia és az őszinte tettvágy. Tele vannak kérdésekkel és kételyekkel, mégis megdönthetetlen magabiztossággal vallják: a Jövő az övék. És ebben igazuk van. Az ő gondolkodásmódjuk fogja meghatározni, hogy milyen válaszok születnek az olyan globális problémákra, mint a túlnépesedés, a túlfogyasztás vagy a környezetromboló ipari fejlődés. Mi lesz, mi legyen a válaszuk az elkényelmesedett, elszemélytelenedett konzumkultúrára? A KÖVET Egyesület Greeneration kampányának célja az volt, hogy azok a pályakezdő fiatalok, akik még kevés ismerettel rendelkeznek a fenntarthatóságról és annak munkahelyi vonatkozásairól, megismerhessék a környezet- és emberbarát irodák működését, és azzal az elvárással lépjenek majd be első munkahelyükre, hogy ott a napi munkavégzés a lehető legfenntarthatóbb keretek között folyjon.

Az öt állomásból (Szeged, Győr, Miskolc, Pécs, Debrecen) álló vándorkiállítás legnépszerűbb és leglátványosabb eleme a Greeneration-kamion volt, amelynek raktere a roadshow idejére zöld mintairodává alakult. Az egyetemi hallgatók itt első kézből tájékozódhattak olyan globális környezeti és társadalmi problémákról, mint az energiahatékonyság, a túlfogyasztás vagy a méltányos kereskedelem. A hagyományos irodai berendezésekkel ellentétben a mintairodában minden irodaszer környezetbarát, minden eszköz energia- és víztakarékos, a munkaállomások kialakítása pedig ergonomikus volt.

A program hangsúlyos részét alkotta a kommunikáció, amely elsősorban a 18–25 év közöttiek körében népszerű virtuális felületeken, az interneten, valamint a közösségi médiában zajlott, és számos interaktív és edukációs elemet tartalmazott. A környezetkímélő irodai eszközök és a jó gyakorlatok bemutatása mellett számítógépes applikációk segítségével több mint 3000 diák számolta ki saját ökolábnyomát, vagy adott választ a szelektív hulladékgyűjtésről szóló játékos kvíz kérdéseire. A kampány honlapját (www.greeneration.hu) és Facebook-oldalát nemcsak a diákok,

hanem a munkahelyi közösségek számára is hasznos információkkal, zöld tippekkel töltötték fel a KÖVET szakértői. Az irodai ökométer segítségével például azt is lemérhették, mennyire környezettudatos a saját munkahelyük. Az állásbörzéken a KÖVET Egyesület szakemberei rövid Zöld Iroda-képzést is tartottak, valamint környezettudatos cégek vezetőivel szerveztek kerekasztal-beszélgetést környezetbarát irodákról és a vállalatok társadalmi felelősségvállalásáról. A roadshow állomásain közel 2000 kérdőívet töltöttek ki a diákok, akik között fődíjként nagy értékű e-book-olvasót sorsoltak ki. Aki lemaradt az eseményekről, a projekt szakmai tudásanyagát hamarosan letöltheti a kampány honlapjáról. A szakérők a *Zöld iroda fiataloknak: trendek, tények, tanácsok* c. kötetben foglalták össze a képzések anyagait és az azokhoz kapcsolódó tanulmányokat.

A KÖVET Greeneration programja az Új Széchenyi Terv keretében, a KEOP-6.1.0/B/11-2011-0090 pályázat segítségével valósult meg.

Csizmadia Edit / KÖVET

ÖkoRulez – Program a jövőért

Egyre több jel utal arra, hogy nagy a baj a bolygónkon. Soha nem látott viharok, árvizek és aszályok, mérgezett folyók és szennyezett levegő jelzi, hogy valami nagyon elromlott. Gondok nem csak a természetben mutatkoznak: a gazdaságban a bizalom hiánya, a növekvő munkanélküliség, a társadalomban a gazdagok és a szegények között mélyülő szakadék utal arra, hogy nem jó úton haladunk. Nem tudjuk, megakadályozható-e a globális katasztrófa, de reméljük, még igen. Ehhez azonban meg kellene változnunk, másképpen kellene tekintenünk a minket körülvevő világra.

A KÖVET új projektjének az a célja, hogy felhívja az emberek figyelmét a Földet fenyegető veszélyekre, és eszközöket adjon a kezükbe a problémák kezelésére. Az öt helyszínen különböző témákban, de ha-

sonló keretek között kapnak ízelítőt az érdeklődők a fenntarthatóság különböző aspektusairól. Győrben (szeptember 19–20.) az ökológiai lábnyom kérdését járják körül a szakértők, Keszthelyen (október 3–4.) az új közgazdaságtanról, a bionómiáról esik szó, Zalaegerszegen (október 10–11.) a globális rendszerváltságról folyik eszmecsere, Kaposváron (november 7–8.) a Valóban Felelős Vállalat-modell lesz a téma, Pécsen (november 21–22.) pedig mindezekből hallhatnak összefoglalót a hallgatók. Az előadásokat kerekasztal-beszélgetések követik helyi vállalkozók, civilek, tudósok és politikusok részvételével. A KÖVET programja ugyanis azon a megfontoláson alapszik, hogy a helyi problémákat a helyi emberek, vállalkozások ismerik a legjobban és a megoldásokat is csak velük közösen érdemes megalkotni.

A résztvevők mindkét napon workshopokon mélyíthetik el a témában szerzett tudásukat.

A projekt a leendő vállalkozókat kívánja megszólítani és egy asztalhoz ültetni a jelen vállalkozóival, gazdasági szakembereivel, döntéshozóival és az érintetteket képviselő szervezetek vezetőivel. A program egy több fordulóból álló verseny keretében vonja be az egyetemista korosztályt. A csapatoknak egy olyan vállalkozás üzleti tervét kell megalkotniuk, amely a fenntarthatóság elveinek figyelembevételével növeli a régió gazdasági erejét és csökkenti az ökológiai lábnyomát. A KÖVET azt tervezi, hogy a győztes csapatnak egy vállalat bevonásával/támogatásával esélyt ad elképzelése megvalósítására.

Bognár Károly / KÖVET

Új elnökséget választott a közgyűlés

2013. május 9-i éves rendes közgyűlésén a KÖVET szinte teljes elnöksége kicserélődött. A közgyűlésen megjelent tagok elfogadták az egyesület 2012-es számviteli és szakmai beszámolóját, valamint a 2013-as pénzügyi és szakmai tervét.

A KÖVET Egyesület új elnöke a KÖVET 1995-ös születésénél is „bábáskodó”, 2011-ben a fenntarthatóság érdekében kifejtett erőfeszítése miatt Dr. Georg Winter-életműdíjjal kitüntetett **Kerekes Sándor** professzor lett. Kerekes Sándor 1971 óta a Budapesti Corvinus Egyetem (illetve jogelődje) alkalmazottja, 2000 óta az általa alapított Környezettudományi Intézet igazgatója, 1994–1997 és 2002–2006 között a gazdálkodástudományi kar dékánja, 2008–2011 között pedig a BCE tudományos és oktatási rektorhelyettese. Számos generációt oktatott, tanított meg a környezet-tudatos, felelős gondolkodásra, cselekvésre. Kerekes professzor a kezdetek óta rendszeres előadója a KÖVET-rendezvényeknek, ezen túlmenően a szervezet szellemi mentorának és pártfogójának is tekinti.

Az új elnökség további tagjai:

Gulyás Emese, a Tudatos Vásárlók Egyesületének társalapító elnökhelyettese. A tudatos fogyasztás a fenntarthatóság egyik fontos eleme, ennek elmélyült megértésében, valamint civil tapasztalatainak okán játszhat fontos szerepet az elnökség tagjaként.

Horváth Tamás, az Alcoa-Köfém Kft. ügyvezetője, EBK- és HR-igazgatója. Horváth Tamás jelentős ipari tapasztalattal rendelkezik, ezen belül a környezetvédelmi szakma ismert és elismert embere. Több szakmai szervezet tagja, tisztségviselője (pl. MTESZ, OHE), jól ismeri a szakmai egyesületek működését, fejlesztési lehetőségeit. Kulcsembere volt a 2009-es sikeres KÖVET-

MTESZ közös konferenciának. Hosszú évek óta aktív tag, aki építő kritikáival eddig is sokat segített az egyesületi munkát. Nagyvállalati tapasztalata, vezetői szemlélete szükséges a stratégiai irányításban.

Németh Judit, az mtd Tanácsadó Kft. tulajdonos-ügyvezetője, HR- és CSR-szakértő. Az esélyegyenlőség, a munkahelyi sokszínűség témáiban rendelkezik a legnagyobb tapasztalattal, ezeket a területeket megjelölve erősítheti a KÖVET munkáját.

Salamon János, a MagNet Magyar Közösségi Bank vezérigazgatója. Salamon János az első magyar közösségi bank vezetője, egy olyan vállalaté, amely új alapokra kívánja helyezni a banki működést: a pénzüket a hitelintézetre bízó ügyfeleknek sokkal nagyobb rálátást, beleszólást enged a banki ügyekbe, mint bármely másik versenytársa a piacon. A MagNet a Valóban Felelős Vállalat díj tulajdonosa (2011). Salamon János a jó ügyek, a fenntartható-

ság elkötelezett híve, a MagNet közösségi bankká alakításának egyik motorja.

Schmidt András, a Skanska Property Hungary Kft. Sustainability and Property Managere (fenntarthatósági és ingatlan-üzemeltetési vezetője). Schmidt András a környezettudatos épületüzemeltetés egyik legkiválóbb hazai szakértője, a fenntarthatóság elkötelezett híve. (A Skanska Property Hungary Kft. az idén elnyerte a Valóban Felelős Vállalat elismerést a CSR Piac 2013 rendezvényen.)

Soltész Tiberius, a Kinnarps Hungary Kft. ügyvezető igazgatója. Az elmúlt években a Kinnarps kiemelkedő partnere volt a KÖVET-nek elsősorban a rendezvények lebonyolításában, de emellett szakmai síkon és a fenntarthatóság iránti elkötelezettségben is. A Kinnarps vállalati kultúrája – a svéd környezettudatosság – példaértékű Magyarországon is. A cég elsőként nyerte el a Zöld Iroda Minősítést, ezzel is jó példával járva elől.

Tóth Gergely, a KÖVET főtitkára, a Pannon Egyetem Georgikon Karának docense, a KÖVET alapítója, hosszú

ideig ügyvezetője. Tóth Gergely a folytonosságot képviseli az elnökségben, hiszen ő az előző testületnek is tagja volt.

A közgyűlés elfogadta az egyesület 2012-es számviteli és szakmai beszámolóját, valamint a 2013-as pénzügyi és szakmai tervét, és megszavazta a 2013-as évre vonatkozó tagdíjat is. A tagoknak előzetesen kiküldött Éves jelentés és Közhasznúsági jelentés a www.kovet.hu honlapon is olvasható.

Szizmadia Edit/KÖVET

Sokszínű és családbarát szervezetek

Az mtd Tanácsadói Közösség május 30-án mutatta be 2012-es sokszínűségi benchmark-kutatásának eredményeit a III. Esélykonferencia keretében, amelynek fókuszában a családbarát munkahelyek kialakítása és a munka-magánélet egyensúlyát támogató konkrét intézkedések álltak.

A kutatási adatok alapján a legjobb gyakorlatokat felmutató, a munkahelyi esélyegyenlőség megteremtésében élen járó vállalatok a konferencia végén a Sokszínű és Családbarát Szervezet top 10 elismerésben részesültek. A rangos esemény elsődleges célja a mindkét nem és minden generáció számára családbarátnak mondható foglalkoztatási gyakorlatok bemutatása volt. A felmérés eredményével rá kívántak világítani arra is, milyen üzleti előnyökkel jár az esélyegyenlőségi intézkedések alkalmazása a szervezetre egészére nézve.

Tardos Katalin, a benchmark-kutatás szakmai vezetője elmondta, a kutatásból egyértelműen kiderült, hogy a sokszínűséggel egyre több vállalat stratégiai szinten is foglalkozik, és a 2010-es kutatás eredményeihez képest nőtt az átlagos sokszínűségi index. „A cégek első számú indítéka a sokszínűségi politika megteremtésében demográfiai okokra vezethető vissza (minden

korcsoport reprezentált, sok kisgyermekes dolgozik a cégnél), de további fontos indíték a tehetséges munkavállalók megtartása, az etikus magatartás, valamint hogy a szervezeti kultúra része a diverzitás. Biztató jel, hogy az elmúlt két évben kismértékben nőtt a hátrányos helyzetű foglalkoztatott csoportok átlagos száma és az esélyegyenlőségi politika intézményesültsége a kérdőívet kitöltő cégek körében. Míg 2008–2010 között stagnált a munkáltatók – sokszínűségi index alapján számított – esélyegyenlőségi és sokszínűségi teljesítménye, 2010–2012 között kismértékben, de javult” – összegezte a kutatás eredményeit Tardos Katalin, az MTA Társadalomtudományi Kutatóközpont Szociológiai Intézetének kutatója, az mtd Tanácsadói Közösség szakmai vezetője.

A konferencia díjátadó gálával zárult, amelynek során a Sokszínű és Családbarát Szervezet top 10 díjjal ismerték el az esélyegyenlőség és családbarát vállalati intézkedések terén kimagasló teljesítményt nyújtó vállalatokat. A nyertesek az átlaghoz képest több hátrányos helyzetű csoport-

ból érkező munkavállalót foglalkoztattak, több esélyegyenlőségi és sokszínűségi politika intézményesült, és az átlagnál jóval több HR-eszközzel és -szolgáltatással, juttatással támogatták ezt a folyamatot. A nyertes vállalatok: Citibank Magyarország, Hewlett-Packard Magyarország Kft., Jabil Circuit Magyarország Kft., K&H Bank Zrt., Magyar Telekom Nyrt., Nestlé Hungária Kft., Nyírsékvíz Zrt., Provident Pénzügyi Zrt., Unilever Magyarország Kft.

Újítás a korábbi évek gyakorlatához képest, hogy idén először Sokszínű és Családbarát Szervezet top 10 KKV külön díjban részesítettek egy kisvállalatot a nagyvállalatok mellett. A díjat a Rati Kft. ügyvezetője vette át. Ezzel a különdíjjal a kis- és középvállalati szektor szereplőinek felelősségét kívánják hangsúlyozni a díj alapítói, rámutatva arra, hogy vállalatmérettől függetlenül van értelme a tudatosan felépített, sokszínű és családbarát szervezetté válásra törekedni.

További információ:
www.mtdtanacsado.hu

Csanyikvölgyben jártunk

A május 23-i céglátogatás résztvevői megtudták, hogyan gyárt injekciós termékeket környezettudatosan a Sanofi magyarországi vállalatának Csanyikvölgyi Gyáregysége a Bükk Nemzeti Park kapujában. A vendégek választ kaptak arra, hogyan tudja egy gyártó vállalat évről évre javítani környezeti teljesítményét a szigorodó határértékek mellett, mennyi energia takarítható meg a belső auditok és az innovációs ötletek alapján; valamint megismerték a 2012-es Ablakon Bedobott Pénz Program „Legnagyobb magasan csüngő gyümölcsét”, a CSIP-et, vagyis a Sanofi Csanyikvölgyi Innovációs Programját és a telephely biomonitoring-rendszerét.

A gyáregység bemutatása során a hallgatóság megtudott néhány érdekességet a vállalat működéséről, például hogy a telephelyen 1986-ban kezdődött a gyártás, ami 1991-től Sanofi-keretek között zajlik. Mintegy 530 főt foglalkoztatnak, főleg a környékről, és

a beszállítók kiválasztásánál is fontos szempont a térség munkahelyeinek megőrzése. Évente kb. 80 millió végsterilizett ampullát gyártanak, amelynek fő felvevőpiaca a keleti térség, elsősorban Oroszország. Emellett évi 115 millió fecskendő készül a tisztatérben elsősorban a nyugati piacra.

A termelésben az energia- és a vízfelhasználás a legjelentősebb környezeti tényező. Érdekesség, hogy a vállalati szabályozás sok esetben szigorúbb, mint a jogszabály által előírt határérték, ezért a környezetvédelmi csapat és a gyártásban dolgozó szakemberek 2002 óta számos fejlesztést valósítottak meg a környezeti teljesítmény javítása érdekében. Ezek legnagyobb részét a munkatársak ötletei alapján. Az ABP-n indított intézkedések jelentős része ilyen dolgozói ötletként indult. A díjazott intézkedés a gyártás alapjául szolgáló tisztított víz előállítás folyamat reverz oszmozis rendszerű modernizálása volt. A fej-

lesztéssel éves szinten 43 m³ sósavat, 8 m³ nátrium-hidroxidot és 20 ezer m³ ivóvizet takarítanak meg. Hosszú távú gondolkodásra van szükség a vállalat és a telephely vezetőségének részéről, hiszen a díjnyertes beruházás megtérülése tizenöt év, amely még a felelősen működő cégek között is ritkaságnak számít.

A céglátogatás során a vendégek a termelés teljes folyamatát láthatták a környezetvédelmi fejlesztések mentén. Kiss Kornélia, a Csanyikvölgyi Gyáregység HSE-vezetője és elkötelezett kollégái, dr. Vereczkey Szarka Györgyi, Várfalvi Zsolt, Csuha Tibor a helyszínen mutatták meg, hogyan gazdálkodik környezettudatosan a Sanofinál. A bejárásra szánt idő már letelt, de annyi izgalmas kérdés és néznivaló akadt a gyárban, hogy a résztvevők szívesen maradtak volna a következő műszak végéig is. Köszönjük a kalauzólást a sanofis kollégáknak!

Halmavánszki Rita / KÖVET

Adieu, A, B, C!

Lényegesség, az érintettek bevonása, kapcsolódás a fenntarthatósághoz, teljesség, egyensúly, összehasonlíthatóság, pontosság, időszerűség, egyértelműség és megbízhatóság. Alapelvek, amelyek nagyban hatottak arra, hogy az elmúlt évtizedekben jelentős mértékben megnőtt a társadalmi, fenntarthatósági jelentések száma, de ami ennél is fontosabb, szignifikánsan javult a jelentések színvonala is.

A Global Reporting Initiative (GRI) 1997-ben indult azzal a céllal, hogy iránymutatással és megfelelő támogatással általános gyakorlattá tegye a vállalatok fenntarthatósági teljesítményéről szóló beszámolók készítését. A 2000-ben közzétett útmutató legújabb generációja (GRI G4) idén május 22-én látott napvilágot egy majdnem két éves fejlesztési folyamat eredményeként. A változás sokakat érint, hiszen mára több mint 11 000 vállalat használja a GRI útmutatóját jelentése elkészítésekor.

Sokan részt is vettünk az egyeztetési folyamatokban, kifejezhetjük véleményünket, a G4 azonban fog még fejtrést okozni, legalábbis időt kell szánnunk a változások megértésére. Csak néhány ezekből:

- A lényegesség elve kiemelkedik a többi közül, az új alkalmazási kézikönyvben részletesen leírják a lényeges információk kiválasztásának folyamatát. A jelentésíró viszonylag szabadon meghatározhatja, mit tart releváns információnak, de részletesen indokolnia kell döntését – az „ezt az adatot tudtam könnyen előkapni” vagy a „hasamra csaptam” érvek többé nem állják meg a helyüket.
- Az indikátorok száma a G3.1-ben meglévő 79-ről 150-re nő – cserébe egyértelmű jelöléseket kapunk, hogy az adott indikátor mely általánosan elfogadott globális sztenderddel (pl. OECD, UN Global Compact, ILO) kapcsolja össze a GRI-t. Némi segítség ez, hogy eligazodjunk a szabványok erdejében.
- Az indikátorstruktúra legjelentősebb változását a jelentés keretének kibővítése okozza. Az értékláncszemlélet alapján most már nem csak lehetőség a beszállítók tevékenységéről való beszámolás: minden témakörben külön indikátorok vonatkoznak az ő tevékenységükre. Hogy hányadik lépésig kell követni a hatásokat az értékláncban? A cég ezt is maga határozza meg, de csak nyílt, dokumentált folyamatban, az alapelvek

– leginkább a lényegesség és a teljesség – figyelembevételével.

- A vezetési szemlélettel kapcsolatos adatközléseknek is több helyen és minden lényeges szempontonál meg kell jelenniük – kifejezve a vezetés elkötelezettségét, és keretet adva az adott szempontonál közölt adatok, indikátorok értelmezésének.

A GRI elnöke, Herman Mulder kongat az új útmutató érkezése alkalmából

- Az átláthatóság és elszámoltathatóság az igazgatóság munkájának, teljesítményének és teljes kompenzációs csomagjának a jelentését is megköveteli, a GRI logikája alapján azért, hogy a fenntarthatóság valóban a legfelső vezetési szinten is megjelenjen szempontként.
- Megszűnnek a jelentéstételi szintek. Bár az A, B és C betűk a jelentés technikájára, mélységére utaltak, sokan azt hitték, a vállalat fenntarthatósági teljesítményét mérik. Mostantól vagy a G4 útmutatónak megfelelően („in accordance with G4”) jelentünk, vagy nem, de már alapszinten is konkrétan meghatározzák, mely indikátorokat kell bemutatnunk – nincs szabad választás, mint a régi C szint esetében.
- Nemcsak a betűk, a külső hitelesítést jelölő pluszjel is eltűnik a jelentésekről. Nem elég immár egy-két adatot szűrőpróbaszerűen auditáltatni, a GRI-indexben kell minden indikátor esetében külön-külön jelölni, ha külső fél ellenőrizte az adat hitelességét.

Hogy mi a GRI célja az új útmutatóval? Először is, azoknak, akik versenyben vannak, fejlődniük-fejleszteniük kell.¹ Ahhoz, hogy megőrizték vezető helyüket a jelentéstételi útmutatások piacán, folyamatosan strukturáltabbá, jobban definiálttá és megbízhatóbbá kell tenniük a rendszert. Ennek persze ára van: a G4 hosszabb, és valljuk be, bonyolultabb a G3.1-nél. Másodsor fontos az is, hogy a keret-

rendszer más meglévő globális szabványokhoz is kapcsolódjon, lehetőleg úgy, hogy a felhasználók is kézzelfoghatóan érzékeljék: ebben valódi előrelépés történt az eddigiekhez képest. Végül, de főként az volt a cél, hogy javuljon az útmutató alapján elkészített jelentések minősége: tükrözzék a felső vezetés elkötelezettségét, valóban a lényeges dolgokról szóljanak, összehasonlítható adatokat, információkat bemutatva, valós képet nyújtva a vállalat nem pénzügyi teljesítményéről.

A fejlesztési folyamat közben volt még szó felhasználóbarátságról, integrált jelentések készítéséhez nyújtott segítségről is; az majd a G4 alkalmazása során derül ki, hogy ezekben hozhat-e előrelépést az új jelentési rendszer. A kritikusok e tekintetben nem jósólnak sok jót, de ne szaladjunk a dolgok elébe. A keret kész, hogy hogyan és milyen tartalommal telik meg, az a jelentések íróin múlik.

Dr. Győri Zsuzsanna / KÖVET

Források:

- www.globalreporting.org
 Ralph Thurm (2013): GRI G4: A Gateway to Meaningful Sustainability Reporting?, június 11., <http://www.csrwire.com/blog/posts/883-gri-g4-a-gateway-to-meaningful-sustainability-reporting>
<http://www.salterbaxter.com/the-five-things-you-really-need-to-know-about-gri-g4/>
 The G4 blog, <http://theg4blog.wordpress.com/>
 CSR Akadémia (2013): Az új generáció: GRI G4 szakmai workshop, június 11.
<http://www.salterbaxter.com/the-five-things-you-really-need-to-know-about-gri-g4/>

Jegyzet:

- ¹ Erősödik az International Integrated Reporting Committee (IIRC), a Sustainability Accounting Standards Board (SASB), de a Global Initiative for Sustainability Reporting (GISR) is.

CSR-trendek 2013-ban – mit mondanak a bloggerek?

Blogok alapján leírni a CSR 2013-as trendjeit talán furcsának tűnhet egy olyan országban, ahol a CSR-bloggerek láthatóan elfáradtak – egy-két kivételtől eltekintve minimum egy éve nem írtak új bejegyzést. Nem kárhoztatom őket, blogot írni komoly feladat, idő- és energiaigényes, én is feladtam pár hónap viszonylagos aktivitás után.

Egyes külföldi szakértők azonban időről időre megosztják velünk gondolataikat. 2013 elejétől például többen vázolták, melyek a CSR jellemző trendjei 2013-ban. Ezeket a véleményeket, várakozásokat gyűrtam össze saját meglátásaimmal.

Répa és bot

A globalizáció és a vele együtt járó liberalizáció jegyében a CSR-ben sokáig alapvető fogalom volt az önkéntesség. Egy pénzügyi és bizalmi válság közepén azonban túlságosan puha eszköznek tűnt, hogy megdicsérik azokat, akik hajlandók a jogi előírásokon túlmutató felelősséget vállalni (vagy éppen betartják a jogszabályokat). Arról nem is beszélve, hogy ezek a vállalatok gyakran kerültek versenyhátrányba az etikátlanabb versenytársakkal szemben a piaci elégtelenségek miatt. (Egy példa lehet erre, amikor a fogyasztók nem tájékozódnak a cégek felelősségvállalásáról, ehelyett csupán vagy főként az ár alapján hozzák meg vásárlói döntéseiket.) Mit tehet a szabályozó, hogy kiigazítsa a piac kudarcait? Szabályoz. Az EU 2011 óta egyre komolyabb lépéseket tesz a vállalatok „jó útra terelése” érdekében, legutóbb idén áprilisban fogadtak el egy javaslatot, amely szerint 2017-től egy bizonyos méreten felüli vállalatoknak kötelező lesz nem pénzügyi teljesítményükről is beszámolni az éves jelentésükben. Szintén az egységes piaci intézkedéscsomag részeként minden

EU-tagországnak meg kell fogalmaznia saját nemzeti CSR-stratégiáját. Az önszabályozás, az önkéntes vállalások jelentősége nem csökken, ugyanakkor a kormányok újra kezükbe veszik a gyeplőt, nemcsak dícsérnek, fegyelmezik is.

Civil-vállalati együttműködés

Közös értékteremtés (CSV), CSR 2.0, társadalmi innováció vagy kollaboratív vállalkozás, bárhogyan is nevezzük, a lényeg ugyanaz: a piacok telítettek, a fogyasztás csökken, ugyanakkor léteznek eddig ki nem elégített piaci igények, fogyasztói csoportok, amelyek eléréséhez új üzleti modellek kidolgozására van szükség. A CSR az érintettek érdekeinek, igényeinek figyelembevételéről szól, ezeket pedig a problémákhoz közelebb lévő civilek jobban ismerik, mint a vállalatok. Ha a vállalat ezt felismeri, természetes, hogy együttműködést alakít ki a civilekkel, akiknek szintén gyümölcsöző lehet egy ilyen kapcsolat. Az új modellek közös kidolgozása létkérdés, a játék nem babra megy: többé nem a vállalati nyereség egy bizonyos – általában jelentéktelen – százalékát költjük CSR-re. A vállalati nyereség jelentős része függ attól, képesek vagyunk-e máshogyan látni a vállalat feladatát, funkcióját, felelősségét.

A CSR helye

Gyakran vádolják azzal a CSR-ért felelős szakembereket, legyenek bár kutatók, tanácsadók vagy vállalati emberek, hogy minden vállalati tevékenységbe bele akarnak szólni: HR-be, munkajogba, környezeti irányításba, marketingbe, K+F-be, termelésbe, még a pénzügyekbe, sőt a legfőbb vezetésbe is. Nos, akármennyire fáj is, igazunk van – akkor is, ha ezt a hozzáállást én CSR-imperializmusnak nevezem, amely nem tűnik ugyan pozitív fogalomnak, viszont jól jelzi, hogy a CSR nem valamiféle elszigetelt jelenség a cégen belül, hanem a teljes vállalati működést átható szemlélet. Ha jól dolgozunk, a nem túl távoli jövőben felszámoljuk a saját funkcionkat (na jó, majd újradefiniáljuk azt): a CSR minden alkalmazott és vezető munkaköri felelőssé-

ge lesz, éppoly magától értetődő és elfogadott része a vállalati működésnek, mint az, hogy nem működhetünk veszteségesen. A fenntarthatóság közös ügyünk, mindenki elkötelezettségére és ötleteire szükség van a jelenlegi helyzetből kivezető utak felfedezéséhez, megtalálásához.

Jelentésírás, kommunikáció az érintettekkel

A bloggerek a jelentésekkel kapcsolatban fontos és egymásnak látszólag ellentmondó megállapításokat tesznek. Több blog ír a GRI megújításáról – erről szóló cikkünk a 17. oldalon olvasható.

- A jelentések minősége, összehasonlíthatósága és átláthatósága javulni fog. A jelentés megírása már korántsem szabadon választott gyakorlat: az érintettek bevonása és a teljesség, a kiegyensúlyozott, reális kép bemutatása lassan alapvető követelmény. Igen, a negatívumokat is kommunikálni kell – inkább mi tegyük meg, mint mások.
- Nőni fog az integrált jelentések száma, hiszen a cégek belátják: a CSR nem különálló tevékenység, hanem a teljes vállalati működést át kell hatnia.
- Ugyanakkor az érintettekkel folytatott kommunikációnak ma már korántsem az évente egyszer kiadott társadalmi jelentés az egyetlen vagy akár a legfontosabb eszköze. A párbeszédnek és az információáramlásnak valós idejűnek és kétirányúnak kell lennie: nem csak a szakértők blogolnak tehát, vállalatok, Facebookra, blogra fel!

Dr. Györi Zsuzsanna / KÖVET

Források:

- Paul Klein, Forbes The CSR Blog, <http://www.forbes.com/sites/csr/2013/01/07/ten-ways-to-make-a-bigger-difference-in-2013/>
- Crane and Matten Blog, <http://craneandmatten.blogspot.fr/2013/01/the-top-5-csr-trends-for-2013.html>
- Give what you're good at blog, <http://givewhatyouregoodatblog.wordpress.com/2013/03/27/top-10-csr-issues-and-trends-for-2013/>
- Tania Ellis, Blog CSR, <http://www.taniaellis.com/blog/the-four-csr-megatrends-for-2013/>

Zöldtetőépítés

Ösztönzés Európában és Magyarországon

Hazánkban igen kevés példát találni arra, hogy a döntéshozó szervek bármilyen formában is támogatsák a zöldtetők építését. Mintegy támpontként a német ösztönzési rendszert például véve, fel lehet vázolni azokat a lehetőségeket, amelyek elősegíthetik a hazai zöldtetőépítés fejlődését.

A támogatási rendszer és főbb típusai

Számos külföldi országban kidolgoztak már olyan támogatási/ösztönzési rendszert, amellyel a zöldtetőépítések számának növekedését kívánják elősegíteni. Legtöbb esetben az „ötletek” a zöldtetőépítés hazájából, Németországból származnak, több mint 30 éves tapasztalattal alátámasztva.

Több országban általánossá váltak olyan szabványok, amelyek keretében előírják, hogy bizonyos fokú vagy százaléku lejtési szint alatti lapos tetőkre kötelező növényzetet telepíteni. Németországban ez az érték 3%-nál, míg például Koppenhágában 30°-nál kisebb lejtésű tetőre vonatkozik. (Ansel–Appl [2012]) Annak érdekében, hogy ez a szabályozás ne tűnjön szigorúnak, különféle, feltételhez kötött pénzügyi támogatásokat is nyújtanak. Mivel a támogatás lehetősége a települések kezében van, így annak alkalmazott struktúrája igen szerteágazó, de általánosságban négy fő típus köré csoportosulnak (Lawlor et al. [2006]):

- közvetlen anyagi hozzájárulás (anyagi hozzájárulás, kedvezményes bankkölcsön),
- közvetett anyagi támogatás (adó- és díj-kedvezmény),
- diktatórikus szabályozás (kötelező jogszabályi előírások),
- népszerűsítő munka, ismeretterjesztés, public relations.

Vannak olyan városok, ahol fix összegű támogatást lehet igényelni, míg mások a beruházási, illetve az anyagköltségek bizonyos százalékát fedezik. A támogatások feltételeit a minőségi kritériumok jelentik, amelyekkel biztosítani tudják, hogy a zöldtetők maximálisan kifejhessék környezeti hatásukat.

A támogatási rendszer európai alkalmazásának gyakorlata

Németország a zöldtetőépítés őshazája, így fontos szerepe van az ösztönzési/támo-

gatási rendszer kidolgozásában. Csaknem 50 német város nyújt valamilyen pénzügyi támogatást zöldtetők építéséhez, és mintegy harmaduk integrálta a zöldtetőt szabályozási rendszerébe. A fő irányelveket a Német Szövetségi Építési Szabályzat (German Federal Building Code 9. §) tartalmazza, melyet széles körben használnak a német városok.

Düsseldorfbán a támogatási program mintegy 730 000 m²-nyi zöldtető megépítését eredményezte, ami részben a 2010 óta meglévő 50%-os csatornadíj-kedvezménynek is köszönhető.

Stuttgart a megközelítőleg 2 millió m²-nyi zöldtetővel a világ egyik vezető zöldtetőépítő városának számít. Már 1986 óta működteti pénzügyi támogatást nyújtó programját és a 12°-ot nem meghaladó lejtőszögű tetőkre vonatkozó irányelveit. A támogatási program keretében a város a beruházási költségek felét állja, de maximum 17,9 eurót négyzetméterenként. A zöldtetők arányát tovább növeli, hogy a szövetségi természetvédelmi törvény (Federal Nature Conservation Act 8. §) értelmében 1993 óta minden új építésű épületre zöldtető kerül, így ellensúlyozva az építésre felhasznált területet.

Az elmúlt években Koppenhága a legjobb példa arra, hogyan lehet zöldfelületeket telepíteni a városba. A városi klímaterv keretében célul tűzték ki 325 000 m²-nyi zöldfelület létrehozását 2015-re. A város legfőbb terve: integrálni a zöldtetőket a városi fejlesztési tervekbe. (Vestvik [2012])

A hazai szabályozási rendszer

A hazai szabályozási keretet a zöldtetők építésére vonatkozóan a 253/1997. (XII. 20.) Korm. rendelet, az országos településrendezési és építési követelmények, más néven az OTÉK, valamint az Önkormányzati és Településfejlesztési Minisztérium (ÖTM) rendelete és az épített környezet átalakításáról és védelméről szóló 1997. évi LXXVIII. törvény zöldtetőkre vonatkozó része adja.

Az OTÉK a zöldtetőkkel kiváltható zöldfelület-számítást lehetővé tevő zöldtető-ösztönzési jogszabály, mely a zöldfelület-százalékok kiváltásának szabályával paradox módon támogat. Lehetőséget biztosít arra, hogy a kötelező zöldfelületi százalék egy részének kiváltásával növelni lehessen a terület beépítési százalékát. Az OTÉK zöldtetőkre vonatkozó részének módosítására (OTÉK 5. melléklet) 2012-ben került sor [90/2012. (IV. 26) Korm. rendelet, hatályos 2013. január 1.]. A tetőkert akkor számítható be zöldfelületként, ha egybefüggő és legalább 10 négyzetméter.

A kormányrendelet a tetőkerteket a termőréteg vastagságától függően 4 kategóriába sorolja:

- a 8–20 cm termőréteggel vagy könnyített szerkezetű talajjal (szubsztrát) rendelkező, egyszintes növényállományú, extenzív zöldtetők 15%-a,
- a 21–40 cm termőréteggel egyszintes növényállományú, félintenzív zöldtetők 25%-a,
- a 41–80 cm termőréteggel kétszintes növényállományú, intenzív zöldtetők 40%-a,
- és a 81 cm-nél vastagabb termőréteggel háromszintes növényállományú, intenzív zöldtetők 75%-a számítható be zöldfelületként.

Források:

- Ansel, W. – Appl, R. [2012]: **Green roof policies – an international review of current practices and future trends**. International Green Roof Association
- Currie, B. – Doshi, H. – Lawlor, G. – Wleditz, I. [2006]: **Green roofs. A resource manual for municipal policy makers**. Canada Mortgage and Housing Corporation
- FLL [2002]: **Zöldtetők tervezési, kivitelezési és fenntartási irányelve**. Zöldtetők irányelve
- Ngan, G. [2004]: **Green Roof Policies: Tools for Encouraging Sustainable Design**. British Columbia Society of Landscape Architects
- Vestvik, M. [2012]: **Green roofs**. National Institute for Consumer Research (SIFO)

Dr. Hajdu Istvánné egyetemi tanár
Darázs Gabriella PhD-hallgató /
Budapesti Corvinus Egyetem Tájépítész és
Tájökológiai Doktori Iskola

Pázmány Péter Katolikus Egyetem – Jog- és Államtudományi Kar – Deák Ferenc Továbbképző Intézete

Környezetvédelmi szakjogász

A képzés célja: a szakirányú továbbképzés célja a környezetvédelmi jogi, valamint a kapcsolódó környezettudományi, gazdasági, jogi és határtudományi területeken mindazon ismeretek megszerzésének biztosítása, amelyek a jogalkotásban résztvevő, a hatósági jogalkalmazásban dolgozó illetve a környezetvédelmi jogvitákban eljáró jogászok számára a szakosodást szolgálja.

A jelentkezés feltétele: jogász szakképzettség és oklevél.

Az oklevél megszerzésének feltétele: a levelező tagozatos képzés időtartama 4 képzési félév, a szakdolgozat elkészítésére és a záróvizsga letételére az utolsó képzési félévben kerül sor.

A posztgraduális képzés (sikeres záróvizsga és szakdolgozatvédelem alapján) *környezetvédelmi szakjogász* szakképzettséget tanúsító szakirányú oklevél kiadásával zárul, illetve ezen cím viselésére jogosít.

Önköltség összege: 120 000 Ft/első félév

A képzés ideje: 2013. szeptember – 2015. június

Tanrend:

- Környezettudomány és környezeti informatika
- Környezet-gazdaságtan és környezeti menedzsment
- Környezetjogi elméleti alapok
- Környezetpolitika
- Környezetvédelmi igazgatás általános rész
- Környezetvédelmi igazgatás különös rész
- Környezetvédelem és polgári jog kapcsolata
- Környezeti büntetőjog kapcsolata
- EU környezetjog
- Nemzetközi környezetjog
- Záróvizsgára előkészítő komplex ismeretek (A tárgy oktatása távoktatási elemek felhasználásával történik.)

Jogi szakokleveles környezetvédelmi szakember

A képzés célja: a környezetvédelmi jogi, valamint a kapcsolódó környezettudományi, gazdasági, jogi és határtudományi területeken mindazon ismeretek megszerzésének biztosítása, amelyek a környezetvédelmi területtel foglalkozó szakemberek munkáját elősegítik.

A jelentkezés feltétele: gazdaságtudományok, műszaki-, agrár- vagy természettudomány képzési területen alap- vagy mesterképzési szakon szerzett oklevél, vagy főiskolai vagy egyetemi oklevél és szakképzettség.

Az oklevél megszerzésének feltétele: a levelező tagozatos képzés időtartama 4 oktatási félév, a szakdolgozat elkészítésére és a záróvizsga letételére az utolsó képzési félévben kerül sor.

A posztgraduális képzés (sikeres záróvizsga és szakdolgozatvédelem alapján) *jogi szakokleveles környezetvédelmi...* (az eredeti szakképzettség tüntetendő fel) szakképzettséget tanúsító szakirányú oklevél kiadásával zárul, illetve ezen cím viselésére jogosít.

Önköltség összege: 140 000 Ft/félév

A képzés ideje: 2013. szeptember – 2015. június

Tanrend:

- Jogelméleti alapismeretek
- Polgári jogi alapismeretek
- Közjogi alapismeretek
- Büntetőjogi és eljárásjogi ismeretek
- Környezettudomány és környezeti informatika
- Környezet-gazdaságtan és környezeti menedzsment
- Környezetjogi elméleti alapok
- Környezetpolitika
- Környezetvédelmi igazgatás általános rész
- Környezetvédelmi igazgatás különös rész
- Környezetvédelem és polgári jog kapcsolata
- Környezetvédelem és büntetőjog kapcsolata
- EU környezetjogi ismeretek
- Nemzetközi környezetjogi alapok
- Záróvizsgára előkészítő komplex ismeretek (A tárgy oktatása távoktatási elemek felhasználásával történik.)

Szakfelelős: Dr. Bándi Gyula
Jelentkezési határidő: 2013. augusztus 30.
További információ:
www.jak.ppke.hu/deak,
tel.: 06/1/429-7200/342,
e-mail: deak@jak.ppke.hu

PIAC & PROFIT.HU

**A Piac & Profit számára fontos
a fenntarthatóság és a környezettudatos működés!**

KLÍMA BLOG

ZERO CO₂
Ez egy karbonsemleges weboldal

**A klimablog.hu karbonsemleges honlap,
működése nem terheli a környezetet!**

Többet szeretne megtudni arról, hogy ez mit jelent, hogyan működhet környezettudatosan egy vállalkozás, és milyen példák vannak világszerte a fenntartható fejlődésre?

**Iratkozzon fel a www.klimablog.hu hírlevelére,
és csatlakozzon hozzánk a Facebookon.**